

UTEAD JITER

ULUSLARARASI TİCARET VE
EKONOMİ ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

JOURNAL OF
INTERNATIONAL TRADE AND
ECONOMIC RESEARCHES

Doç. Dr. Veysel YILMAZ
Prof. Dr. Adem DOĞAN

Yeşil Büyümenin Türkiye Ekonomisine
Entegrasyonu Üzerine Bir Uygulama

Dr. Öğr. Üyesi Gazi SONKUR

Kamu İhalelerinde Vergi Tahsil Sorunları:
Sayıştay Denetimi Perspektifinden Bir
Değerlendirme

UTEAD

JITER

ULUSLARARASI TİCARET VE
EKONOMİ ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

JOURNAL OF
INTERNATIONAL TRADE AND
ECONOMIC RESEARCHES

ISSN (Online): 2618-6225

Cilt/Volume: 8

Sayı/Issue: 2

Aralık/December 2024

dergipark.gov.tr/utead

İmtiyaz Sahibi/Owner

Prof. Dr. Mehmet ŞENTÜRK

Editör/Editor

Prof. Dr. Mehmet ŞENTÜRK

Dil Editörü/Language Editor

Prof. Dr. Selim KAYHAN

Yayın Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Mehmet ŞENTÜRK

Prof. Dr. Selim KAYHAN

Prof. Dr. Tayfur BAYAT

Yazışma Adresi

Prof. Dr. Mehmet ŞENTÜRK

Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü

79000 Kilis/Türkiye

Submission Address

Prof. Dr. Mehmet SENTURK

Kilis 7 Aralık University, Faculty of Economics and Administrative Sciences,

Department of International Trade and Logistics

79000 Kilis/Turkey

Tel: +90 348 814 93 34/1503 **Faks/Fax:** +90 348 814 26 60

e-posta/e-mail: utead@hotmail.com

dergipark.gov.tr/utead

UTEAD'da yayımlanan makalelerin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlarına ait olup, kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

The scientific and linguistic responsibility of the articles published in JITER belongs to the authors and can not be used without reference to the source.

İndeksler/Indexing: Academic Keys, ASOS, CiteFactor, DIIF-Directory of Indexing and Impact Factor, ESJI-Eurasian Scientific Journal Index, ISIFI-International Services for Impact Factor and Indexing, ISRA-International Society for Research Activity, JIFACTOR, Journal Factor, Journals Directory, ResearchBib-Academic Resource Index, Scientific World Index, Society of Economics and Development, Science Library Index, Scientific Impact Factor.

Uluslararası Danışma Kurulu/International Advisory Board

Prof. Dr. Ali ŞEN, *İnönü Üniversitesi*

Prof. Dr. Costas AZARIADIS, *Washington University / USA*

Prof. Dr. Elsadig AHMED, *Multimedia University / MALAYSIA*

Prof. Dr. H. Murat MUTLU, *Gaziantep Üniversitesi*

Prof. Dr. Hüseyin AĞIR, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi*

Prof. Dr. İbrahim Halil EKŞİ, *Gaziantep Üniversitesi*

Prof. Dr. Krzysztof PIASECKI, *Poznan University of Economics / POLAND*

Prof. Dr. M. Hanifi ASLAN, *Hasan Kalyoncu Üniversitesi*

Prof. Dr. Mehmet MUCUK, *Selçuk Üniversitesi*

Prof. Dr. Mehmet ŞENTÜRK, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi*

Prof. Dr. Mohammad Kabir HASSAN, *University of New Orleans / USA*

Prof. Dr. Muhsin KAR, *Ömer Halisdemir Üniversitesi*

Prof. Dr. Pasrun ADAM, *Universitas Halu Oleo / INDONESIA*

Prof. Dr. Selami SEZGİN, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*

Prof. Dr. Selim KAYHAN, *Necmettin Erbakan Üniversitesi*

Prof. Dr. Tahsin KARABULUT, *Necmettin Erbakan Üniversitesi*

Prof. Dr. Tayfur BAYAT, *İnönü Üniversitesi*

Prof. Dr. Uğur ADIGÜZEL, *Necmettin Erbakan Üniversitesi*

Doç. Dr. Ali Eren ALPER, *Ömer Halisdemir Üniversitesi*

Doç. Dr. Ceyhun Can ÖZCAN, *Necmettin Erbakan Üniversitesi*

Doç. Dr. Engin DÜCAN, *Sakarya Üniversitesi*

Assoc. Prof. Dr. Kamilla MARCHEWKA-BARTKOWIAK, *Poznan University of Economics/POLAND*

Assoc. Prof. Dr. Maria Asuncion PRATS, *University of Murcia / SPAIN*

Assoc. Prof. Dr. Nanthakumar LOGANATHAN, *Universiti Teknologi Malaysia / MALAYSIA*

Assoc. Prof. Dr. Rebeca JIMENEZ-RODRIGUEZ, *Universidad de Salamanca / SPAIN*

Assoc. Prof. Dr. Siong Hook LAW, *Universiti Putra Malaysia / MALAYSIA*

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYSU, *Erciyes Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Doğan BAKIRTAŞ, *Ömer Halisdemir Üniversitesi*

Asst. Prof. Dr. Edgardo SICA, *Universita di Foggia / ITALY*

Asst. Prof. Dr. Mohamed Ibrahim MUGABLEH, *Irbid National University / JORDAN*

Asst. Prof. Dr. Mounir Ben MBAREK, *University of Sfax Tunisia / TUNISIA*

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GERÇEKER, *Selçuk Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Nahit YILMAZ, *Necmettin Erbakan Üniversitesi*

Asst. Prof. Dr. Raveesh KRISHNANKUTTY, *ICFAI Business School / INDIA*

Dr. Ratbek DZHUMASHEV, *Monash University / AUSTRALIA*

Res. Asst. Jyoti KUMARI, *Indian Institute of Technology Kharagpur / INDIA*

Amaç ve Kapsam: Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (UTEAD) bağımsız bir yayın organıdır. UTEAD, başta İktisat, Uluslararası Ticaret, Lojistik, Ekonometri, İşletme, Finans, Bankacılık ve Sermaye Piyasaları olmak üzere Siyaset Bilimi, Turizm, Kamu Yönetimi ve Uluslararası İlişkiler gibi alanlarda ortak bir akademik zemin oluşturmak üzere Türkçe ve İngilizce dillerinde bilimsel ve özgün araştırma makaleleri yayımlamaktadır. Ayrıca, farklı disiplinlerden de bu alanlarla ilgili çalışmalar değerlendirmeye alınmaktadır. UTEAD, 2017 yılında yayın hayatına başlamış uluslararası hakemli bir dergi olup, yılda iki kez Haziran ve Aralık aylarında yayımlanmaktadır. UTEAD, dergipark üzerinden erişime açıktır. UTEAD'da yayımlanan makalelerde belirtilen düşünce görüşlerden yazar(lar) sorumludur. UTEAD'da yayımlanmak üzere hakem değerlendirmeleri sonucunda kabul edilen makalelerin tüm yayın hakları süresiz olarak UTEAD'a aittir.

Aims and Scope: Journal of International Trade and Economic Researches (JITER) is an independent publication. JITER, publishes scientific and original research articles in Turkish and English languages to create a common academic background in fields such as economics, international trade, logistics, econometrics, business, finance, banking, capital markets, political sciences, tourism, public administration and international relations. In addition, studies on these areas are taken into consideration from different disciplines. JITER, is an internationally refereed journal that began publication in 2017 and is published twice a year in June and December. JITER is open access via Dergipark. The author(s) are responsible for the opinions expressed in the articles published in JITER. All publishing rights of articles accepted as referee evaluations for publication in JITER belong to the JITER for an indefinite period of time.

Açık Erişim Politikası: Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (UTEAD) "Açık Erişim Politikası" izleyen bir dergidir. Dergide yayımlanan makaleler doğrudan açık erişime sunulmaktadır. UTEAD, yayımladığı makalelerle bilimin Açık Erişim Politikasıyla desteklenmesine ve bilgiye erişimin kolaylaştırılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Open Access Policy: Journal of International Trade and Economics Researches (JITER) is a journal that follows the "Open Access Policy". The articles published in the journal are offered directly to the public. JITER aims to contribute to the promotion of published science by the Open Access Policy and to facilitating access to information.

Değerlendirme Süreci: UTEAD'a ulaşan makaleler, öncelikle editörler ve danışma kurullarımız tarafından bilimsellik ve yazım kuralları yönünden incelenir. Uygun bulunan makaleler daha sonra alanında en az doktora derecesine sahip iki ayrı hakeme gönderilir. Hakemlerin kabul veya red yönünde aynı görüşü bildirmeleri durumunda karar aynen uygulanır. Ancak, hakem görüşleri aynı doğrultuda olmaz ise, makale üçüncü hakeme gönderilir. Üçüncü hakemin kararı doğrultusunda makale yayımlanır ya da yayımlanmaz. Hakem raporları makale yazarlarına gönderilir ve dergi arşivinde de saklanır. UTEAD'da kör hakemlik sistemi uygulanmaktadır.

Evaluation Process: The articles reached by us are first examined by our editors and advisory boards in terms of scientific and author guidelines. Eligible articles are then sent to two separate referees with at least the doctorate degree in the related area. If the referees give the same opinion in the direction of acceptance or rejection, the decision will be applied in the same way. However, if the referee's views are not in the same direction, the article is sent to the third referee. The article will be published or not published in the direction of the decision of the third referee. Referee reports are sent to the article authors and are kept in the journal archive. In JITER, double blind referee system is applied.

İntihal Denetimi: UTEAD yayın politikası gereği hakem değerlendirmesinden geçirdiği her makalenin özgünlüğünü korumak amacıyla intihal denetiminden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, UTEAD'a değerlendirilmek üzere gönderilen tüm makaleler URKUND intihal analiz yazılımından geçirilir. Ortaya çıkan eşleşmeler detaylı bir biçimde incelenerek atıfı doğru olan eşleşmeler çıkarılır. Kalan eşleşmeler yayın kurulu tarafından raporlanır. Raporla yer alan hataların yazarlar tarafından düzeltilmesi istenebilir veya çalışma yazarlara iade edilebilir.

Plagiarism Detection: JITER requires that the review policy be subject to a plagiarism detection in order to preserve the authenticity of each article it reviews. In this context, all articles submitted to JITER for evaluation are passed through URKUND plagiarism analysis software. The resulting matches are examined in detail and the correct matches are extracted. The remaining matches are reported by the editorial board. Errors in the report may be requested to be corrected by the authors or may be returned to the authors.

YAZIM KURALLARI

Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (UTEAD)'da yayımlanması için değerlendirilmek üzere gönderilecek makaleler daha önce hiçbir yayın organında yayımlanmamış ve değerlendirilmek üzere sunulmamış olmalıdır. Makaleler, aşağıda belirtilen kurallar doğrultusunda hazırlanmalıdır. Bu kurallara uygun olmayan makaleler değerlendirmeye alınmayacak ve yazarlara iade edilecektir.

UTEAD'a gönderilecek makaleler **Türkçe** veya **İngilizce** olabilir. Yazının uzunluğu **20 sayfayı** geçmemelidir. Yazının elektronik kopyası Microsoft Word programında **Calibri** yazı karakteri ile hazırlanmalıdır. Marj ayarları; **üstten ve alttan 2 cm, sağ ve soldan 2 cm** olmalıdır. Kağıt boyutu **17.5 cm en ve 24 cm boy** olacak şekilde ayarlanmalıdır.

Başlık, makale hangi dilde ise önce o dilde büyük harflerle **12 punto, koyu ve sayfada sola yaslı** olarak verilmelidir. Makalenin diğer dildeki karşılığı ise, bir satır boşluk bırakılarak büyük harflerle, **12 punto, koyu ve sayfada sola yaslı** olarak verilmelidir. İngilizce makalelerde sadece İngilizce başlık yazılması yeterlidir.

Yazar(lar)ın, adı, soyadı ikinci başlığın altında **12 punto, koyu ve sayfada sola yaslı** olarak verilmelidir. Yazar(lar)ın unvanları, bağlı bulunduğu kurum ve bölümü ile e-posta adresi ORCID numarası yazar adının 1 satır altında yazılmalıdır.

UTEAD'da kör hakemlik sistemi uygulanmaktadır.

Makale Türkçe ise önce **en çok 200 kelimelik** bir "**Öz**" ve altında İngilizce dilinde **en çok 200 kelimelik** ikinci bir "**abstract**" verilmelidir. Türkçe ve İngilizce özetlerin altında, **anahtar kelimeler (en çok 5, en az 3)** ile İngilizce özetin altında **Journal of Economic Literature (JEL)** sınıflaması numarası verilmelidir. Özet yazımı **Calibri** yazı karakteri ile **8 punto** olmalıdır.

Metin içinde başlıklar numaralandırılmalı (1., 1.1., 1.1.2. gibi) ve derinlik üçten fazla olmamalıdır.

Tüm başlıklar 10 punto ve koyu olarak verilmelidir.

Metin, 10 punto ve tek satır aralıkla yazılmalıdır. Her paragraftan sonra **6 nk boşluk** bırakılmalı ve paragraflar **iki yana yaslı** olmalıdır. Makale iki sütun halinde yazılmalı ve iki sütun arasında 1 cm boşluk bırakılmalıdır.

Başka kaynaklardan yapılan aktarmalar üç satırı geçmiyor ise tırnak içinde italik olarak, üç satırı geçiyor ise ayrı bir paragrafta sağdan ve soldan birer santim içeri çekilerek **10 punto ve italik** olarak verilmelidir.

Tablo ve şekillere başlık ve sıra numarası verilmeli, başlıklar tabloların ve şekillerin üzerinde (Tablo 1. Tablo adı), şekillerin ise (Şekil 1. Şekil adı) olarak yer almalıdır. Tablo ve şekiller dikey olarak (tam sayfa olan tablo ve şekiller yatay olarak yerleştirilebilir).

Denklemler, sayfaya **sola yaslı** olarak verilmeli ve denklemlerin sıra numaraları parantez içinde olup sayfanın sağ tarafına yaslanmalıdır.

Kaynaklara göndermeler, metin içi **parantez yöntemi** ile yapılmalıdır. Parantez içindeki sıra; yazar/yazarların soyadı, (yazarı olmayan kaynaklarda eser adının ilk üç kelimesi ve hemen izleyen üç nokta) kaynağın yılı, sayfa numarası/numaraları şeklinde olmalıdır (örneğin: Soyad, tarih: sayfa numarası).

Metin içinde, yukarıdaki gibi gönderme yapılan bütün kaynaklar, referanslar listesinde **APA 7** biçimine uygun olarak yazılmalı, gönderme yapılmayan kaynaklar bu listede yer almamalıdır. Kaynaklar alfabetik sırayla yazılmalıdır.

Makalelerin basıma girecek son şeklini yazım kurallarına uygun olarak sunmak yazarlara aittir. Makaleler yazım kurallarına uygun bir biçimde hazırlanana kadar yayımlanmaz.

GUIDELINES FOR AUTHORS

The articles to be submitted for evaluation for publication in the International **Journal of Trade and Economic Researches (UTEAD)** must not have been previously published in any publication or submitted for evaluation. Manuscripts should be prepared in accordance with the rules stated below. Articles that do not comply with these rules will not be evaluated and will be returned to the authors. Articles to be sent to **UTEAD** can be in Turkish or English. The length of the article **should not exceed 20 pages**. The electronic copy of the manuscript should be prepared in Microsoft Word program with **Calibri font**.

Margin settings; 2 cm from the top and bottom, and 2 cm from the right and left. Paper size should be set to be **17.5 cm wide and 24 cm long**. The title should be written in the language of the article, in capital letters, 12 font size, bold and left aligned on the page. The equivalent of the article in another language should be written in capital letters, 12 font size, bold and left aligned on the page, with one line space left. For English articles, it is sufficient to write only the English title. The name and surname of the author(s) should be given under the second title in 12 font size, bold and left-justified on the page. The titles of the author(s), the institution and department to which they are affiliated, and their e-mail address, ORCID number, should be written 1 line below the author's name. Double blind refereeing system is applied in UTEAD. If the article is in Turkish, a **maximum of 200 words** "Abstract" should be given first, followed by a second "abstract" of **maximum 200 words** in English. Key words (max. 5, min. 3) should be given below the Turkish and English abstracts, and the Journal of Economic Literature (JEL) classification number should be given below the English abstract. The abstract should be written in **Calibri font and 8 points**. Headings in the text should be numbered (such as 1., 1.1., 1.1.2.) and the depth should not be more than three. All headings should be in 10 font size and bold. The text should be written in 10 points and single line spacing. After each paragraph, a 6 nk space should be left and the paragraphs should be justified. The article should be written in two columns and a space of 1 cm should be left between the two columns. If the quotations from other sources do not exceed three lines, they should be given in italics within quotation marks, and if they exceed three lines, they should be given in a separate paragraph, in 10 points and italic, one inch from the right and left. Tables and figures should be given titles and sequence numbers, titles should be placed above the tables and figures (Table 1. Table name) and figures (Figure 1. Figure name). Tables and figures can be placed vertically (full-page tables and figures can be placed horizontally). Equations should be left justified on the page and the sequence numbers of the equations should be in parentheses and should be aligned on the right side of the page. References to sources should be made with in-text parentheses. The order in parentheses; The surname of the author(s), (first three words of the name of the work and the three dots immediately following in the sources without the author), year of the source, page number(s) (for example: Surname, date: page number). All references cited in the text as above should be written in accordance with the APA 7 format in the list of references, non-referenced references should not be included in this list. References should be written in alphabetical order. It is the authors' responsibility to present the final version of the articles to be published in accordance with the spelling rules. Articles are not published until they are prepared in accordance with the spelling rules.

SAYI HAKEMLERİ

Doç. Dr. Bünyamin DEMİRGİL

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Doç. Dr. Engin DÜCAN

Sakarya Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep KARAŞ

Düzce Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gümrah Can BAŞDAĞ

Kilis 7 Aralık Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Yeşil Büyümenin Türkiye Ekonomisine Entegrasyonu Üzerine Bir Uygulama	77-87
Doç. Dr. Veysel YILMAZ Prof. Dr. Adem DOĞAN	
Kamu İhalelerinde Vergi Tahsil Sorunları: Sayıştay Denetimi Perspektifinden Bir Değerlendirme	88-96
Dr. Öğr. Üyesi Gazi SONKUR	

Yeşil Büyümenin Türkiye Ekonomisine Entegrasyonu Üzerine Bir Uygulama*

An Application on the Integration of Green Growth to the Turkish Economy

Veysel YILMAZ^a^a Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Turhal Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü,
veysel.yilmaz@gop.edu.tr,

ORCID: 0000-0001-7948-6282

Adem DOĞAN^b^b Prof. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü,
ademdogan@cumhuriyet.edu.tr,

ORCID: 0000-0001-7874-8455

DOI: 10.30711/utead.1602714

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru Tarihi: 16 Aralık 2024

Düzeltilme Tarihi: 30 Aralık 2024

Kabul Tarihi: 30 Aralık 2024

Anahtar Kelimeler:

Yeşil Büyüme,
Çevresel Sürdürülebilirlik,
Türkiye,
OECD,
Veri Zarflama Analizi.

ÖZ

Bu çalışma, Türkiye'nin ekonomik büyüme ile çevresel sürdürülebilirlik dengesinde yeşil büyüme stratejilerinin önemini incelemektedir. Araştırma, Türkiye'nin yeşil büyüme performansını OECD ülkeleriyle karşılaştırmayı amaçlamıştır. Veri Zarflama Analizi (VZA) kullanılarak 2008-2012 döneminde yedi girdi ve çıktı değişkeni analiz edilmiş, veriler OECD, Dünya Bankası, IEA ve GGKP'den sağlanmıştır. Sonuçlar, Türkiye'nin Almanya, Fransa, Danimarka ve Finlandiya ile birlikte tam etkin olarak çevresel ve ekonomik performansı optimize ettiğini göstermiştir. Belçika, Kanada, Yunanistan, İtalya ve Birleşik Krallık gibi ülkeler ise fosil yakıt bağımlılığı ve çevresel politika eksiklikleri nedeniyle geride kalmıştır. Türkiye'nin sürekli tam etkinlik skoru, kaynakların verimli kullanıldığını göstermektedir; ancak sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için yenilenebilir enerji yatırımlarının artırılması, enerji yoğunluğunun düşürülmesi ve çevresel teknolojilere öncelik verilmesi gereklidir. Yeşil büyüme, hem çevresel sürdürülebilirliği hem de ekonomik rekabeti güçlendiren stratejik bir yaklaşım olarak görülmektedir.

JEL Sınıflandırması: Q01, Q56, O13.

ARTICLE INFO

Article History:

Received December, 16, 2024

Received in revised form Dec., 30, 2024

Accepted December, 30, 2024

Keywords:

Green Growth,
Environmental Sustainability,
Turkey,
OECD,
Data Envelopment Analysis.

ABSTRACT

This study analyses the importance of green growth strategies in Turkey's balance between economic growth and environmental sustainability. The study aims to compare Turkey's green growth performance with OECD countries. Using Data Envelopment Analysis (DEA), seven input and output variables were analysed for the period 2008-2012 and data were obtained from OECD, World Bank, IEA and GGKP. The results showed that Turkey, together with Germany, France, Denmark and Finland, optimised environmental and economic performance as fully efficient. Countries such as Belgium, Canada, Greece, Italy and the United Kingdom lagged behind due to fossil fuel dependence and lack of environmental policies. Turkey's continuous full efficiency score indicates that resources are used efficiently; however, in order to ensure sustainable development, it is necessary to increase renewable energy investments, reduce energy intensity and prioritise environmental technologies. Green growth is seen as a strategic approach that strengthens both environmental sustainability and economic competitiveness.

JEL Classifications: Q01, Q56, O13.

1. GİRİŞ

Ekonomik büyüme, yaklaşık 1820'den bu yana küresel olarak toplumları, ekonomileri ve kültürleri şekillendiren temel bir süreçtir. Ekonomik büyüme kavramı, tarih boyunca tartışmalı ve dinamik bir nitelik taşımıştır. Büyümenin dayandığı koşullar, tarihsel olarak istisnai ve

tekrarlanması güç unsurlardır. Dolayısıyla, geçmişteki büyüme oranlarının gelecekte de aynı şekilde devam etmesi garanti bir durum değildir. Ekonomik büyüme, toplumsal refahı yükseltmenin ve kalkınmayı sürdürmenin en temel göstergelerinden biridir. Büyüme, yalnızca ekonomik bir hedef değil, aynı zamanda toplumların yapılarını ve beklentilerini şekillendiren temel bir

* Bu çalışma, "Yeşil Büyüme ve Türkiye'de Uygulanabilirliği" başlıklı ve 2017 yılında Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından kabul edilen doktora tezinden üretilmiştir.

dinamiktir. Ekonomik büyümenin temelindeki varsayımlar, sosyal gruplar, dönemler ve toplumsal koşullara göre değişmiş ve gelecekte de değişmeye devam edecektir. Bu nedenle, ekonomik büyüme yalnızca istatistiksel bir ölçüt değil, aynı zamanda sürekli dönüşüm içinde olan bir toplumsal kavram olarak düşünülmesi gerekir (Borowy & Schmelzer, 2017). Ancak, büyüme ile birlikte sanayi devrimiyle ve küreselleşmeyle ivme kazanan ekonomik faaliyetler, doğal kaynakların tükenmesine, ekosistemlerin zarar görmesine ve çevresel sürdürülebilirliğe ciddi anlamda zarar verici sorunlara yol açmıştır (Dağhan, İdris ; İzmir Kalkınma Ajansı, 2024) Günümüzde işletmeler, çevresel sürdürülebilirlik ve ekonomik büyüme arasındaki dengeyi sağlamak adına stratejik yaklaşımlar benimsemek zorundadır. Çevresel, Sosyal ve Yönetişim (ÇSY) uygulamalarının işletmelerin uzun vadeli başarısı üzerindeki kritik rolü, satış performansından itibaren kadar geniş bir yelpazede etkilerini göstermektedir. ÇSY'nin ahlaki ve ekonomik değerlerle uyum içinde uygulanması, hem ortak değer yaratmayı hem de sürdürülebilir büyümeyi mümkün kılarak, işletmelere rekabet avantajı sunmaktadır (Martinez, Vazquez-Brust, Peattie, & Zokaei, 2012, s. 209). Bu durum, sürdürülebilir kalkınma ve çevre koruma arasında denge kuracak bir kalkınma modeli arayışını doğurmuş ve yeşil büyüme kavramını ön plana çıkarmıştır.

Yeşil büyüme, yalnızca çevresel etkilerin azaltılmasını değil, aynı zamanda ticari faydaların ve inovasyonun artırılmasını da içeren bütüncül bir yaklaşımdır. Yeşil büyüme, ekonomik büyüme ile çevre koruma arasında sinerji oluşturmayı amaçlayan bir kalkınma yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır (UNEP, 2011). İlk kez 2005 yılında Asya-Pasifik bölgesinde tartışılmaya başlayan bu kavram, OECD tarafından geliştirilerek küresel bir büyüme stratejisine dönüştürülmüştür. Özellikle 2007-2008 küresel mali krizinden sonra birçok ülke tarafından sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde bir çözüm aracı olarak benimsenmiştir (ESCAP, 2024).

Türkiye, ekonomik büyüme hedeflerini gerçekleştirme çabası içerisinde, çevresel sürdürülebilirlikte önemli zorluklarla karşılaşan ülkelerden biridir. Enerji-yoğun bir ekonomik yapıya sahip olması ve karbon salınımı yüksek sektörlerle dayalı büyüme stratejileri, çevresel hedeflere ulaşmada ciddi engeller oluşturmaktadır (World Bank Group, 2022). Ancak, Türkiye'nin doğal kaynaklarını daha etkin kullanarak yeşil büyüme stratejilerini benimsemesi, hem çevresel hedeflere ulaşma hem de ekonomik rekabetçiliğini artırma fırsatı sunmaktadır. Türkiye ekonomisi için bu tür stratejiler, üretimde eko-verimliliği artırarak, ihracat pazarlarında rekabet gücünü yükseltmek ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkıda bulunmak adına önemli bir fırsat yaratabilir.

Bu çalışmada, Türkiye'nin yeşil büyüme performansını ölçmek ve yeşil büyüme entegrasyonundaki yapısal engelleri tespit etmek amacıyla Veri Zarflama Analizi (VZA) yöntemi kullanılmıştır. Çalışma, Türkiye'nin OECD ve BRIICS ülkeleri ile karşılaştırmalı analizini sunarak, bu

süreçte karşılaşılan yapısal dönüşüm ihtiyaçlarını ve politika önerilerini detaylandırmaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye'nin yeşil büyüme hedeflerine ulaşması, yalnızca çevresel sürdürülebilirliği sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda ekonomik büyüme ve uluslararası rekabet gücünü artırma yolunda stratejik bir adım olarak görülmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin yeşil büyüme stratejilerini uygulayabilmesi için gerekli olan reform alanları ve politikalar, çalışmanın temel odak noktalarından biridir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Günümüzde çevre sorunlarındaki artış ve ekolojik krizlerin çok sıkça tekrarlanması, geleceğe dair iyimser bir öngörü yapmayı zorlaştırmaktadır. Çevre ve ekonomi arasındaki ilişkiler tartışılırken, sürdürülebilir kalkınmanın sürdürülemez bir noktaya geldiği ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte, sürdürülebilir kalkınmanın daha somut fikirler ve araçlarla desteklenmesi gerektiği açıktır (Satır Reyhan 2014:343). Bu fikir ve araç yeşil büyüme kavramıdır.

Yeşil büyüme kavramındaki "yeşil" terimi, çeşitli alanlarda yaygın olarak kullanılmasına rağmen, bu terimin tam olarak ne anlama geldiği konusunda bilimsel disiplinler arasında uzun yıllar boyunca tartışmalar yaşanmıştır. Örneğin, ekonomistler yeşil terimini daha çok ekonomik kalkınmanın çevresel etkileri açısından ele alırken, ekolojistler doğanın korunması ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi üzerine odaklanmışlardır. Yeşil, genellikle çevresel sürdürülebilirliği, doğaya zarar vermeden ekonomik büyümeyi ve kaynakların akılcı kullanımını temsil eder. Ancak, bu tanımın kapsamı, özellikle ekonomi, ekoloji, sosyoloji ve politika gibi farklı bilim dallarının perspektiflerinden değerlendirildiğinde çeşitlilik göstermiştir. Sürdürülebilir kalkınma ile sıkça eş anlamlı veya bu kavramın bir yönü olarak ele alınır. Yeşil büyüme, gelişen teknoloji ve artan ihtiyaçlarla birlikte birçok fonksiyonu olan ve birbiriyle bağlantılı olguların etkisi altında kalan bir kavramdır. Farklı bakış açılarını incelemek, bu kapsamlı konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir (Bowen 2012:8).

Yeşil büyüme, dünya çapındaki ekonomik, sosyal ve ekolojik krizlerden kurtulma yolu olarak öne sürülmüştür. Bu kavram, ülkeler ve kurumlar tarafından krizden çıkış ve güvenli bir gelecek için geliştirilmektedir. Yeşil büyüme, sürdürülebilir kalkınma girişimleri üzerinden yapılandırılarak, sürdürülebilir kalkınmanın bir tamamlayıcısı olarak kabul edilir. Ekonomik büyümeyi, çevreyi koruyarak sağlayan ve doğal sermayeye yatırım yaparak esneklik kazandıran bir yaklaşımdır (Yalçın, 2016:750; UNESCAP 2015:10).

Yeşil büyüme üzerinde literatürde ve uygulamada tam bir fikir birliğine varılmış üzerinde uzlaşılmış bir kavram değildir. Bu konuda ortak bir tanım olmaması, kavramın kapsamının da net olarak belirlenememesine neden olmuştur. Ülkeler ve kuruluşlar, kendi özgün ekonomik, sosyal ve çevresel koşullarına dayanarak yeşil büyümeyi çeşitli şekillerde tanımlamaktadır. Sürdürülebilir kalkınma

bilgi platformu, yeşil büyüme kavramı için en az 13 farklı tanım tespit etmiştir. Bu durum, yeşil büyümeyi sadece ekonomik büyüme ile çevresel sürdürülebilirliğin dengelenmesi olarak değil, aynı zamanda sosyal adalet, teknolojik yenilik ve doğal kaynakların akılcı yönetimi gibi geniş bir yelpazede ele alınmasına yol açmaktadır. Bu çeşitlilik, kavramın evrenselliğini zorlaştırırken, uygulamada daha esnek ve özgün stratejilerin geliştirilmesine imkan tanımaktadır (SDKP, 2014).

Yeşil büyüme kavramı olarak Asya ve Pasifik bölgesinde ortaya çıktığından, Asya ve Pasifik bölgesi için sosyal gelişimi, düşük karbon kullanımını ve sürdürülebilir bir ekonomik ilerlemeyi teşvik ederek vurgulayan politikanın odak noktası olarak tanımlanmaktadır (UNESCAP 2008:8).

Ancak bazı tanımlamalarda yeşil ekonomi ile eşanlı olarak kullanılan bir kavram haline dönüştürüldüğü görülmektedir. Yeşil büyümenin tanımı UNESCAP, OECD, Avrupa Birliği (AB), UNEP, Dünya Bankası (World Bank), Yeşil Büyüme Bilgi Platformu (GGKP), G20 Platformu gibi çeşitli platformlar ve kuruluşlar tarafından yapılmıştır.

Ülke olarak da Güney Kore tarafından şu tanım yapılmıştır: Yeşil büyüme, sera gazı emisyonlarını azaltan, çevresel bozulmayı önleyen sürdürülebilir bir büyümeyi ifade etmesinin yanında yeşil teknolojiler, temiz enerji, yeni büyüme dinamiklerini ortaya çıkaran ve yeni iş fırsatları yaratan ulusal kalkınma paradigmasıdır (PCGGRK 2008:7).

Sürdürülebilirlik kavramı ile yakından ilişkili olmasına rağmen uzun vadede uygulanabilir iklim değişikliğinin azaltılmasında ve çevreye duyarlı büyümeye önem vermesiyle daha ön plana çıkmaktadır (Bowen 2012:11).

Yeşil büyüme, ülkelerin değişen coğrafi ve çevresel şartlarına göre uygulanabilen, ekolojik riskleri en aza indirgeyen, çevreye zarar vermeden gelecek nesilleri düşünen bir büyüme sürecini ifade etmekte ve mevcut sistemler için yeni bir ekonomik büyüme paradigması içermektedir (Yılmaz, 2017:XXV).

Tüm bu tanımlamalardan sonra yeşil büyüme, ekonomik büyümeyi çevresel sürdürülebilirlikle dengeleyen bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Farklı bilimsel disiplinler tarafından çeşitli şekillerde ele alınmasına rağmen, genel olarak çevreye zarar vermeden ekonomik kalkınmayı sağlamayı amaçlar. Ancak, kavramın tanımı ve uygulaması konusunda tam bir uzlaşma yoktur; bu da yeşil büyümeyi esnek ve özgün stratejilere açık hale getirir. Yeşil büyüme, sürdürülebilir kalkınmanın tamamlayıcısı olarak görülmekte ve iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Ülkelerin kendi özgün koşullarına göre uyarlayabilecek olan yeşil büyüme, gelecek nesilleri de düşünerek doğal sermayeye yatırım yapmayı ve ekolojik riskleri azaltmayı hedefler.

3. LİTERATÜR TARAMASI

Özarslan Doğan (2024) yapmış olduğu çalışmada Türkiye’de 1991-2020 yılları arasındaki verilerle kapsayıcı yeşil büyüme ve küresel ısınma arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Kapsayıcı yeşil büyüme endeksini Temel

Bileşenler Analizi (TBA) ile oluşturmuştur. Kapsayıcı yeşil büyüme endeksinin küresel ısınma üzerindeki etkisi, toplam işgücü ve teknolojik gelişme ile birlikte Johansen eş bütünleşme testi, FMOLS, DOLS ve CRR yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarında, kapsayıcı yeşil büyümenin küresel ısınmayı azaltmada etkisiz olduğunu, fakat teknolojik gelişmenin negatif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Toplam işgücü etkisi ise sadece DOLS modelinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Naimoglu ve arkadaşları (2024) yapmış oldukları çalışmada 1995 ile 2022 yıllarını kapsayan dönem için Türkiye’de çalışma özgürlüğü, finans, para ve ticaretin yeşil büyüme üzerindeki etkisini ARDL eşbütünleşme yaklaşımı ile analiz etmişlerdir. Sonuç olarak şu bulgulara ulaşılmıştır: Özgür iş ve ticaretin yeşil büyümeyi engellediğini, finansal ve parasal özgürlüğün ise teşvik ettiğini ifade etmişlerdir. İş ve ticaret özgürlüğü fosil yakıt tüketimini artırırken, parasal özgürlüğün para birimi istikrarını, finansal özgürlüğün ise girişimciliği desteklediği sonucuna ulaşılmıştır.

Küçük ve Yüce Dural (2024) yaptıkları çalışmada Türkiye’nin Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamındaki yeşil ekonomi performansını, Yeşil Ekonomi Ölçüm Çerçevesi ile değerlendirmiştir. 2011-2020 dönemine ait 13 göstergeden oluşturulan endeks, Türkiye’nin yeşil ekonomiye geçişte ilerleme kaydettiğini ancak Avrupa Yeşil Mutabakatı kriterlerini tam olarak karşılamadığını ortaya koymaktadır. Yüksek sera gazı emisyonları, süreçteki en büyük engellerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Veysikarani ve Akdağ (2024) yapmış oldukları çalışmada 2023 yılı verilerini kullanarak OECD ülkelerinde Yeşil Gelecek Endeksi ile Legatum Refah Endeksi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Kanonik korelasyon analizi sonuçlarına göre, çevresel sürdürülebilirlik ile ekonomik refah arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki tespit etmişlerdir. Bu durumun ise yeşil gelecek hedefleri ile refah arasında denge sağlamanın zorluğunu gösterdiğine işaret etmişlerdir.

Özaslan (2023) küresel nüfus artışı ve çevresel baskılar ışığında yeşil büyüme ve yeşil ekonominin sürdürülebilir kalkınma için pratik araçlar olarak önemini ele almıştır. Kentlerde artan enerji tüketimi ve CO₂ salınımını azaltmaya yönelik yeşil büyüme stratejilerinin uygulanabilirliğini ve bu yaklaşımların yoksulluk azaltımı ve toplumsal refahı artırmadaki potansiyel olumlu etkilerini tartışmıştır. Sonuç olarak sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda kentlerin çevresel etkilerini azaltmak, ekonomik büyümeyi teşvik etmek ve toplumsal refahı artırmak amacıyla yeşil büyüme stratejilerinin kritik bir rol oynadığını vurgulamıştır.

Türköz (2023) 1970-2020 dönemini kapsayan verileri kullanarak Türkiye’deki fosil yakıt ve yenilenebilir enerji tüketimi ile ekonomik küreselleşmenin yeşil büyüme üzerindeki asimetric etkilerini NARDL yöntemiyle analiz etmiştir. Elde ettiği sonuçlar göre ise fosil yakıt

kullanımının uzun vadede yeşil büyümeye zarar verdiğini, yenilenebilir enerjinin ise bu süreci desteklediğini ortaya koyduğu şeklindedir. Ekonomik küreselleşme, uzun vadede belirgin bir etki yaratmazken, kısa vadede fosil yakıt tüketimi ve küreselleşmedeki negatif şoklar yeşil büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Sonuç olarak, Türkiye'nin yeşil büyümeye geçişinde yenilenebilir enerji kullanımını artırma gerekliliğini vurgulamaktadır.

Özbek (2023) yaptığı çalışmada, 1990 ile 2019 yıllarını kapsayan Çin'de finansal gelişme, yenilenebilir enerji tüketimi ve ekonomik entegrasyonun yeşil büyüme üzerindeki etkilerini Fourier ARDL yöntemiyle analiz etmiştir. Sonuç olarak, finansal gelişmenin hem kısa hem de uzun dönemde yeşil büyümeye olumlu etkisi olduğunu ifade etmesine rağmen yenilenebilir enerji tüketimi ve ekonomik entegrasyonun yeşil büyüme üzerinde olumsuz etkilerini de tespit etmiştir. Nihayetinde de Çin'in yeşil büyüme stratejilerinde finansal gelişmeyi desteklerken, yenilenebilir enerji ve ekonomik entegrasyon politikalarını sürdürülebilir şekilde yönetmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Altıntaş (2022), G7 ülkelerinin 2019 yılına ait Küresel Yeşil Büyüme Endeksi değerlerine dayanarak yeşil büyüme performanslarını Entropi tabanlı Electre yöntemi ile değerlendirmiştir. İlk olarak, endeks boyutlarının önem düzeyleri belirlemiş ve akabinde ülkelerin yeşil büyüme performanslarını hesaplamıştır. Nihayetinde de ülkelerin yeşil büyüme performanslarının Almanya, Fransa-İngiltere-Japonya, İtalya-Kanada ve ABD şeklinde sıralandığını gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. ABD'nin performansının düşük olması, bu ülkenin yeşil büyüme stratejilerini iyileştirmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Yeşil büyüme ve yeşil iş kavramlarını açıkladığı çalışmada Baş (2021), yeşil işlerin genç istihdamı üzerindeki etkilerini ele almıştır. Yeşil büyüme ve yeşil iş kavramları, büyümenin sürdürülebilir ekonomiye etkileri ve gelişmekte olan ülkeler için potansiyel fırsatlar veya tehditler sunmakta olduğunu belirterek Türkiye özelinde, yeşil büyüme, yeşil iş stratejileri ve yenilenebilir enerji gibi sektörlerde genç nüfusun potansiyelini kullanma olasılıkları irdelenmiştir. Sonuç olarak, genç işsizliğini

azaltmak için Türkiye'de yeşil iş fırsatlarının gelecekte daha büyük bir öneme sahip olacağını vurgulamıştır.

Akarsu ve Korucu Gümüšoğlu (2021) yaptıkları çalışmada OECD ülkelerinde yenilenebilir enerji tüketimi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ve nedenselliği incelemişlerdir. 2000-2016 yılları arasındaki dönemde, OECD ülkelerinin yenilenebilir elektrik üretimi verilerini kullanarak, farklı yenilenebilir enerji teknolojilerinin ekonomik büyüme ve refah üzerindeki etkilerini panel veri analizi yöntemiyle incelemişlerdir. Sonuç olarak ekonomik büyüme, tek başına refah ölçüsü olarak yeterli bulunmayarak, refah için nedenselliğin yönünün ve varlığının teknolojiden teknolojiye değiştiğini ve bu nedenle yenilenebilir enerji politikalarının teknolojiye özgü olması gerektiği sonucuna varmışlardır.

Aydın ve Nasıroğlu (2020) Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde yeşil büyüme performansını, AB'ye aday diğer ülkeler ve AB ülkeleri ile karşılaştırarak değerlendirdikleri bir çalışma yapmışlardır. 1990-2018 yılları arasındaki dönem OECD'nin yeşil büyüme göstergesi verileri kullanılarak CO₂ verimliliği, enerji verimliliği, çevresel riskler, teknoloji-inovasyon ve ekonomik durum üzerinden yorumlamalar gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada, geleneksel büyümeden yeşil büyümeye geçiş sürecinde Türkiye'deki gelişmeleri ve bu sürecin sürdürülebilirliğini ele almışlardır.

Koçak (2020) yaptığı çalışmada 2015 yılına ait OECD'nin 36 ülkesinden elde edilen verilerle, 22 yeşil büyüme göstergesini entropi yöntemi ve gri ilişkisel analizle incelemiştir. Çalışmada sonuç olarak karbondioksit emisyonu ve çevre teknolojilerinin yeşil büyüme için en kritik faktörler olduğunu göstermeye çalışmıştır. Çalışmayla yeşil büyüme göstergelerinin objektif değerlendirmesiyle küresel gelişmelerin, fırsatların ve risklerin belirlenmesine katkı sağlandığını ifade etmiştir.

Türkiye'de YÖK Tez Merkezi'nde yüksek lisans ve doktora düzeyinde yeşil büyüme konusuna yönelik gerçekleştirilen çalışmalar, Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1. YÖK Tez Merkezi'nde Yer Alan Tezler

S.No	Yazar	Tez Tarihi ve Dönem	Ülke	Yöntem	Değişkenler	Sonuçlar
1	Veynel YILMAZ	2017/ 2008- 2012	Türkiye, OECD ve BRIICS	Veri Zarflama analizi	Girdiler: Kişi Başına Düşen CO ₂ Emisyonu, Toplam Enerji Tüketiminde Fosil Yakıtlı Enerji Tüketimi, Toplam Elektrik Üretiminde Birincil Enerji Kaynakları (Petrol, Kömür ve Doğalgaz)'nın Elektrik Üretim Payı, Nüfusun Hava Kirliliğine Maruz Kalması (PM _{2.5}), Toplam Nüfus İçerisinde Kent Nüfusunun Payı, İşsizlik Oranı ve Birincil Enerji Yoğunluğu. Çıktılar: Birincil Enerji Kaynakları İçindeki Yenilenebilir Enerji Kaynakları, Orman Alanının Ülke Topraklarına Oranı, Tüm Teknolojiler İçerisinde Çevre ile İlgili Teknolojilerin Geliştirilme Oranı, Çevre Yönetimi (atık yönetimi, hava ve su kirliliğinin azaltılması) Faaliyetleri, Toplam Vergi Geliri İçinde Çevre ile İlgili Vergi Gelirlerinin Payı, İklim Değişikliğini	Türkiye, OECD ülkeleri arasında yeşil büyüme açısından tam etkin bir ülke olarak değerlendirilirken, OECD ve BRIICS ülkeleriyle yapılan analizlerde tüm yıllarda tam etkin olmadığı belirlenmiştir. Türkiye, yeşil büyümeyi uygulayabilecek potansiyele sahip olmasına rağmen, bazı yapısal ve sistemselsel eksikliklere sahiptir. Bu eksikliklerin giderilmesi gereklidir.

				Azaltma Faaliyetleri ve Toplam Elektrik Üretimi İçerisinde Yenilenebilir Elektrik Enerji Üretimi		
2	Hacı Ahmet KARADAŞ	2018 / 1960-2016 ; 1995-2015	Türkiye, OECD, Çin	Çevresel Kuznets Eğrisi (ÇKE) Analizi, ARDL Modeli, Eş Bütünleşme Analizleri, FMOLS ve DOLS Tahmin Edicileri	Kişi başına düşen CO2 salınımı, Kişi başı gelir, Net enerji ithalatı, Kişi başına enerji kullanımı, Cari işlemler dengesi, Yenilenebilir enerji kullanımı ve Fosil yakıt tüketimi	Çevresel Kuznets Eğrisi'nin geçerli olmadığı, ekonomik büyümenin çevre kalitesini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca, yenilenebilir enerji kullanımının cari işlemler dengesini uzun vadede pozitif olarak etkilediği bulunmuştur.
3	Selçuk YILMAZ	2019 / 2009-2013	OECD	Entropi ağırlıklandırma ve TOPSIS yöntemi	Karbon Verimliliği, Enerji Verimliliği, Toprak Kaynakları, Yeşil Büyüme İçin Önem Taşıyan Patentler ve Çevre Vergileri	Yeşil büyüme performansında ülkeler arası farklılıklar gözlemlenmiş, teknoloji ve yenilikçilik önemli faktörler olarak belirlenmiştir. Ülkelerin, kendi koşullarına uygun yeşil büyüme stratejileri geliştirmesi gerektiği vurgulanmaktadır.
4	Muhammed Mansur NASIROĞLU	2020 / 1990-2018	Türkiye, Avrupa Birliği ülkeleri ve AB'ye aday ülkeler	OECD'nin seçilmiş yeşil büyüme göstergeleri üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır.	CO ₂ verimliliği, Enerji verimliliği, Çevresel risklerin etkileri, Teknoloji ve inovasyon, Patent sayıları ve çevre teknolojilerinin geliştirilmesi ve Ekonomik durum.	Türkiye'nin Avrupa Birliği üyelik sürecinde yeşil büyüme göstergeleri, AB ülkeleri ve aday ülkelerle karşılaştırıldığında eksiklikler içermektedir. Özellikle CO ₂ ve enerji verimliliği gibi alanlarda iyileştirmeler yapılması gerekliliği vurgulanmıştır
5	Celal Can BİLGİÇ	2021 / 1970 - 2010	Zambiya	Gramsci'nin siyasal teori çerçevesine dayanarak nitel bir vaka analizi	Ekonomik dönüşüm, Sosyo-ekonomik etki, Neoliberal hegemonyanın yeniden yapılandırılması ve Çevresel sürdürülebilirlik	Zambiya'da uygulanan yeşil büyüme politikaları, neoliberal düzenin yeniden kurulmasını sağlayan bir "pasif devrim" niteliği taşımıştır. Bu politikalar, çevresel sürdürülebilirlik, yoksulluğun azaltılması ve iş olanaklarının yaratılması gibi hedeflerle neoliberal politikaların meşruiyetini pekiştirmeye çalışmıştır. Ancak, bu yaklaşımın sonucunda, Zambiya'nın çevresel durumu kötüleşmiş, sosyal adaletsizlikler artmış ve kapitalist sınıfın hegemonyası daha da güçlenmiştir.
6	Fatma ŞAHİN	2022 / 2001-2019	Türkiye ve AB ülkeleri	Kapsayıcı Yeşil Büyüme Endeksi (IGG) ve buna dayalı türev endeks hesaplaması, Teknoloji Odaklı IGG ve Dengeli Teknoloji Odaklı IGG	Kişi başına düşen GSYH artış oranı, Ticaret açıklığı, Ayarlanmış net tasarruf oranı, Yaş bağımlılık oranı, Herfindahl-Hirschman Endeksi (pazar yoğunluğu ölçümü), Kadın ve erkekler arasındaki işgücüne katılım farkı, Bebek ölüm oranı, Gini katsayısı (gelir eşitsizliği), Fakirlik açığı oranı, Eğitimde cinsiyet farkı, Elektrik ve temiz suya erişim oranları, CO ₂ emisyonları, Enerji yoğunluğu, Yenilenebilir enerji kullanımı, Su kaynakları verimliliği, Ar-Ge harcamalarının GSYH içindeki payı ile Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) ithalat ve ihracat oranları.	Türkiye, yeşil büyüme açısından Avrupa Birliği ülkelerinin gerisinde kalmaktadır. Sosyal eşitlik, çevresel sürdürülebilirlik ve teknoloji kullanımında bariz eksiklikler göze çarpmaktadır. Özellikle teknolojik alandaki yetersizlikler, ülkenin yeşil büyüme indekslerini olumsuz etkilemiştir.
7	Cemre Ezgi TURUNÇ	2022 / 1990-2020	AB'ye aday ülkeler	Kapsayıcı Yeşil Büyüme Endeksinin ve Dengeli Kapsayıcı Yeşil Büyüme Endeksleri ile Avrupa Birliği'ne aday ülkelerin yeşil büyüme süreçleri, yeşil büyüme göstergeleri bazında analiz edilmiştir.	Analiz edilen başlıca yeşil büyüme göstergeleri :CO2 verimliliği, Enerji verimliliği, Çevresel risk faktörlerinin etkileri, Teknoloji alanında inovasyon ve patentler ve Ekonomik bağlam.	Aday ülkelerin yeşil büyüme süreçleri Avrupa Birliği kapsamında incelenmiş ve her ülkenin kendi içinde farklı dinamiklere sahip olduğu ortaya konmuştur. Bu süreçlerin daha verimli hale getirilmesi adına, her ülkenin kendine has stratejiler oluşturması gerektiği belirtilmiştir.
8	Büşra AĞAN	2023	OECD	Entropi Yöntemi, Gri İlişkisel Analiz	Ekonomik performans, Çevresel teknolojiler, İklimsel etkiler, Sosyal eşitsizlik, Hükümet politikaları, Küreselleşme, Kurumsal ve çevresel değişkenler	Yeşil büyümenin ekonomik performans, çevresel teknoloji, iklim etkileri ve sosyal eşitsizlik gibi faktörlerle karmaşık bir ilişki içinde olduğunu; ekonomik başarı ve hükümet politikalarının yeşil büyümeyi olumlu etkilediğini, ancak iklim değişikliğine uyumun karbon emisyonlarıyla çatışma yaratabileceğini göstermektedir.
9	Saim KARABULUT	2024 / 1960-2024	Singapur	Tanımlayıcı niteliksel ve niceliksel vaka çalışması	Karbon emisyonları, Enerji verimliliği, Yeşil teknolojiler, Ekonomik göstergeler (GSYİH, kişi başı GSYİH) ve Sanayi politikalarının etkileri.	Singapur, doğal kaynakları kısıtlı bir ülke olmasına rağmen yenilikçi sanayi politikaları ve yeşil büyüme yaklaşımlarıyla sürdürülebilir kalkınma alanında önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Devletin stratejik yaklaşımları, çevresel sürdürülebilirlik ile ekonomik büyümeyi dengede tutmayı başarmış, bu başarı özellikle gelişmekte olan ülkeler için bir model olarak öne çıkmaktadır.
10	Osman TABAK	2024 / 2010 - 2019	OECD	Sistem GMM (Genel Momentler Yöntemi),	Yeşil Büyüme, Karbon Verimliliği, Yenilenemez Enerji, Yenilenebilir Enerji, Yeşil Teknoloji, Çevre Vergileri, Politik İstikrar, Yabancı Sermaye Yatırımları	OECD ülkeleri, iklim kriziyle mücadele etmek için yeşil büyümeyi desteklemeli; AR-GE harcamalarını artırarak, yenilenebilir enerjiyi teşvik ederek ve

				Ticari Açıklık Orman Alanları, Şehirleşme ve Nüfus Artış Hızı	çevre bilincini yükseltmek için sürdürülebilirlik sağlamalıdır.
11	Meryem GÜZEL	2024 / 2000 - 2019	G8 ülkeleri	Panel veri analizi	Birincil Enerji Arzı ve GSYİH

Tablo 1'e göre Türkiye'de yeşil büyüme alandaki ilk çalışma, 2017 yılında Yılmaz (Yılmaz, 2017) tarafından yapılmıştır. Bu tarihten itibaren her yıl en az yüksek lisans ve doktora düzeyinde çalışmalar yapılmaktadır. Yüksek lisans tezlerinin çoğu, genelde daha dar kapsamlı çalışmalara (örneğin belirli ülkeler veya göstergeler üzerine yoğunlaşan) şeklinde iken doktora çalışmaları, genellikle daha geniş veri setleri ve karmaşık analiz yöntemleri içermektedir. Nazan Sarıgül (2024)'ün hazırladığı "Sürdürülebilirlik, yeşil büyüme ve yeşil finans üzerine yapılan akademik çalışmaların bibliyometrik analizi" başlıklı tezde, yeşil büyüme ile ilgili hiçbir çalışma yer almamış ve bu kavram analiz edilmemiştir. Bu başlık ve içerik uyumsuzluğu okuyucuyu yanıltmaktadır. Gelecekteki çalışmalarda bu tutarlılığın sağlanması önemlidir.

4. MODEL, VERİ SETİ VE YÖNTEM

Bu çalışmada, karar verici birim (KVB) olarak Türkiye ile beraber OECD'ye üye ülkeler seçilmiştir. Ancak Letonya'ya ait verilerin bazılarında ulaşılamadığından Letonya analize dahil edilmemiştir. OECD üyesi olan Türkiye'nin yeşil büyüme performansı, OECD'ye üye diğer ülkeler ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Yeşil büyümeye ait göstergelerden Veri Zarflama Analizi (VZA) yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen analizde, Türkiye'nin yeşil büyüme etkinliği ölçülmüş ve yeşil büyüme stratejilerinin uygulanabilirliği tartışılmıştır. Veriler, ağırlıklı olarak OECD, Dünya Bankası, Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) ve Green Growth Knowledge Partnership (GGKP) veri tabanlarından elde edilmiştir. Ancak eksik kalan veriler ise ILO, Eurostat ve ülkelerin resmi istatistik ofislerinden tamamlanmıştır. Analiz, 2008–2012 yılları arasındaki verileri kapsamaktadır. Bu çalışmada analizler çıktı yönelimli CCR (Sabit Getiri) model kullanılarak gerçekleştirilmiş ve yorumlanmıştır.

4.1. Değişkenler

Analizde 7'şer adet girdi ve çıktı değişkenleri kullanılmış olup OECD'nin belirlediği yeşil büyüme göstergeleri çerçevesinde seçilmiştir.

Girdiler:

- ✓ Kişi Başına Düşen CO₂ Emisyonu (Metrik Ton)
- ✓ Toplam Enerji Tüketiminde Fosil Yakıtlı Enerji Tüketimi (Yüzde)
- ✓ Toplam Elektrik Üretiminde Birincil Enerji Kaynakları (Petrol, Kömür ve Doğalgaz)'nin Elektrik Üretim Payı (Yüzde)
- ✓ Nüfusun Hava Kirliliğine Maruz Kalması (PM_{2,5}) (m³ başına mikrogram)

- ✓ Toplam Nüfus İçerisinde Kent Nüfusunun Payı (Yüzde)
- ✓ İşsizlik Oranı (Yüzde)
- ✓ Birincil Enerji Yoğunluğu (Mega Jule/PPP

Çıktılar:

- ✓ Birincil Enerji Kaynakları İçindeki Yenilenebilir Enerji Kaynakları (Yüzde)
- ✓ Orman Alanının Ülke Topraklarına Oranı (Yüzde)
- ✓ Tüm Teknolojiler İçerisinde Çevre ile İlgili Teknolojilerin Geliştirilme Oranı (Yüzde)
- ✓ Çevre Yönetimi (atık yönetimi, hava ve su kirliliğinin azaltılması) Faaliyetleri (Sayı)
- ✓ Toplam Vergi Geliri İçinde Çevre ile İlgili Vergi Gelirlerinin Payı (Yüzde)
- ✓ İklim Değişikliğini Azaltma Faaliyetleri (sayı)
- ✓ Toplam Elektrik Üretimi İçerisinde Yenilenebilir Elektrik Enerji Üretimi (Yüzde)

4.2. Analiz Yöntemi

Analiz sürecinde, Veri Zarflama Analizi (VZA)'nin CCR modeli uygulanarak, ülkelerin yeşil büyüme etkinliği ölçülmüştür:

1. Girdi Yönelimli CCR modelinde Ülkelerin mevcut kaynakları (girdiler) azaltarak aynı çıktı düzeyini koruma potansiyeli ölçülür.
2. Çıktı Yönelimli CCR modelinde aynı girdi seviyelerini koruyarak çıktı üretimini maksimize etme kabiliyeti değerlendirilir.

Türkiye'nin yeşil büyüme performansı, her iki modelde de incelenerek OECD ve BRIICS ülkeleri ile karşılaştırılmıştır.

4.3. Etkinlik Skorlarının Anlamı

Bu çalışmada kullanılan VZA'nın CCR modeli uygulanarak 1,00 Skorunun elde edilmesi şu anlama gelmektedir. Bir ülkenin skoru 1,00 ise, bu ülkenin tamamen etkin olduğu anlamına gelir. Yani, mevcut girdilerle maksimum çıktıyı elde etmiştir. Bu, veri zarflama analizindeki en iyi durumu temsil eder. 1,00'den büyük skor ise bu, ülkenin mevcut girdilerle daha fazla çıktı elde edebileceği anlamına gelir. Yani, etkinlik oranı düşük ve iyileştirme potansiyeli var demektir. Örneğin, Belçika'nın (BEL) 2008'deki 2,05 skoru, ülkenin girdilerini daha verimli kullanabileceğini gösterir. 1,00'den küçük skor VZA'da pratik olarak görülmez çünkü çıktı yönelimli modelde skorlar 1'e eşit veya 1'den büyük olur.

5. ANALİZ VE BULGULAR

2008 ve 2012 yılları OECD ülkeleri için CCR çıktı yönelimli analiz tablo 2’de sunulmuştur. Analiz sonucunda ölçeğe göre sabit getiri durumunu ölçen CCR modeli için çıktı

yönelimli etkinlik skorları dinamik bir şekilde elde edilerek tablo haline dönüştürülmüştür.

Tablo 2. Çıktı Yönelimli 2008–2012 Yılları OECD Ülkelerinin Etkinlik Skorları

S. NO	KVB	CCR ETKİNLİK ANALİZİ (CRS_RAD_OUT)				
		2008	2009	2010	2011	2012
1	TUR	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
2	AUS	1,14	1,06	1,00	1,00	1,00
3	AUT	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
4	BEL	2,05	1,75	1,93	1,92	2,04
5	CAN	1,31	1,29	1,28	1,27	1,31
6	CHL	1,00	1,00	1,09	1,00	1,00
7	CZE	1,25	1,09	1,22	1,20	1,00
8	DNK	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
9	EST	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
10	FIN	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
11	FRA	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
12	DEU	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
13	GRC	1,32	1,22	1,03	1,12	1,31
14	HUN	1,16	1,19	1,20	1,30	1,43
15	ISL	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
16	IRL	1,09	1,09	1,00	1,00	1,00
17	ISR	1,26	1,08	1,00	1,00	1,16
18	ITA	1,19	1,09	1,08	1,06	1,01
19	JPN	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
20	KOR	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
21	LUX	1,185	1,042	1,000	1,036	1,003
22	MEX	1,000	1,001	1,000	1,033	1,010
23	NLD	1,000	1,000	1,000	1,000	1,074
24	NZL	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
25	NOR	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
26	POL	1,000	1,000	1,411	1,344	1,121
27	PRT	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
28	SVK	1,000	1,000	1,000	1,000	1,249
29	SVN	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
30	ESP	1,123	1,000	1,104	1,071	1,116
31	SWE	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
32	CHE	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
33	GBR	1,477	1,293	1,207	1,327	1,327
34	USA	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
Ortalama		1,1044	1,0644	1,0751	1,0790	1,0928

Tabloda tüm yıllarda tam etkin (1 puan skoru elde eden) ülke sayısı 17’dir. Her yılda tam etkinliğe ulaşamamış ülkeler ve hiç etkinlik skoru elde edememiş ülkelerin sayısı ise 17’dir. Bu ülkelerden 6’sı hiçbir yılda etkinlik skoru elde edememiştir. Bu ülkeler sırasıyla Belçika, Kanada, Yunanistan, Macaristan, İtalya ve Büyük Britanya’dır. Analize konu olan yıllarda tek bir yıl için tam etkin olan ülkeler Çekya (2012 yılı), Lüksemburg (2010 yılı) ve İspanya (2009 yılı)’dır. İsrail 2010 ve 2011, Meksika 2008 ve 2010 ile Polonya 2009 ve 2010 yıllarında tam etkin konumdadır. Avustralya ve İrlanda 2010, 2011 ve 2012 yıllarında tam etkin iken diğer yıllarda tam etkin değildir. Şili 2010 yılının haricinde 2008, 2009, 2011 ve 2012, Hollanda ve Slovakya 2008, 2009,

2010 ve 2011 yıllarında tam etkin konumda iken 2012 yılında tam etkin değildir. Her yılda tam ve hiç etkin olmayan ülkeler (skoru 1’den büyük olanlar), daha etkin hale gelebilmek için ya girdilerini azaltmalı ya da mevcut girdileriyle daha fazla çıktı üretmelidir. tam etkin olmayan ülkeler için bu skorlar, verimliliklerini artırmak adına bir yol haritası işlevi görebilir.

Ülke bazında yorumlamalar yapıldığında çıktı yönelimli CCR yöntemine göre 2008–2012 yıllarında Türkiye, tüm yıllarda 1,00 skoru ile tam etkin bir performans göstermiştir. Bu, Türkiye’nin girdilerini en iyi şekilde kullanarak maksimum çıktıyı elde ettiğini gösterir. Türkiye, 2008-2012 arasında tam etkinlik skoru elde etmiş olmasına rağmen, sürdürülebilirlik için

yenilenebilir enerji, enerji yoğunluğunu azaltma ve çevresel teknoloji yatırımlarına odaklanmalıdır. Bu adımlar, uzun vadede çevresel sürdürülebilirliği ve ekonomik rekabet gücünü artırabilir. Almanya, Fransa, Danimarka, Finlandiya gibi ülkelerin tüm yıllardaki etkinlik tam etkinlik düzeyinde olması (1,00) yani maksimum etkinlikte performans gösterdiklerinin kanıtıdır.

Ortalama etkinlik skorların 1,06 ila 1,10 arasında değişmesi, genel olarak OECD'ye üye bazı ülkelerin etkinlikte bir miktar iyileştirme potansiyeline sahip olduğunu gösterir. Ancak, bu ortalama etkinlik, etkin olmayan ülkelerin performansını dengeleyen etkin ülkelerin varlığından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3. Çıktı Yönelimli 2008–2012 Yıllarında Kötü Performans Gösteren 5 Ülke Sıralaması

S. NO	KVB	CCR ETKİNLİK ANALİZİ									
		2008	KVB	2009	KVB	2010	KVB	2011	KVB	2012	
1	BEL	2,052	BEL	1,752	BEL	1,925	BEL	1,921	BEL	2,038	
2	GBR	1,477	CAN	1,294	CAN	1,281	GBR	1,327	HUN	1,432	
3	GRC	1,322	GBR	1,293	GBR	1,207	HUN	1,303	GBR	1,327	
4	CAN	1,306	GRC	1,218	HUN	1,196	CAN	1,272	GRC	1,309	
5	HUN	1,158	HUN	1,189	GRC	1,030	GRC	1,115	CAN	1,309	

Kaynak: OECD veritabanından derlenerek hazırlanmıştır.

Kullanılan analiz programı verimlilik skorlarına göre KVB'leri model penceresi menüsün bir alt menüsü olan superefficiency seçeneği ile sıralayabilmektedir. Superefficiency seçeneği ile etkinlik skoru analizi CCR yöntemine göre yapılmış ve yıllar itibarıyla En kötü performans gösteren ülkeler sıralaması tablo 3'te gösterilmiştir. OECD ülkeleri arasında etkinlikten en uzak olan ülkeler yıllar itibarıyla belirtilmiştir.

Bu tablodan ve yapılan analizler neticesinde Belçika, tüm yıllarda en kötü performansı sergileyen ülke olarak zirvededir. Sıralamadaki verimlilik skorları 1,75 ile 2,05 arasında değişmektedir. Bu durum, çevre ve enerji yönetimi ciddi verimsizlikler bulunduğu göstermektedir. Girdilerden fosil yakıt kullanım oranı ve kişi başına düşen CO₂ emisyonları yüksektir. Çıktılardan çevre teknolojileri geliştirme oranı ve çevresel vergi gelirlerinin toplam gelir içindeki payı yetersizdir. Belçika'nın enerji ve çevre yönetimi politikalarında iyileştirme yapması gereklidir. Yenilenebilir enerji kullanım oranının artırılması ve çevresel sürdürülebilirliğe yönelik yatırımlarının artırılması verimliliğini artırabilir. Büyük Britanya, özellikle 2008, 2009, 2010 ve 2012 yıllarında en kötü performans gösteren ilk üç ülke arasındadır. Verimlilik skoru her yıl 1,2'nin üzerinde gerçekleşmiştir. Buna sebepten yüksek hava kirliliği, enerji yoğunluğu ve çevresel yönetim faaliyetlerinin eksikliği olarak görülmektedir. Büyük Britanya'nın çevresel sürdürülebilirliği artırmak için çevresel vergileri artırması ve yenilenebilir enerji projelerine yatırımlarını genişletmesi gereklidir.

Kanada'nın sıralama skorları 1,27 ile 1,31 arasında değişmekte olup yıllara göre 2. ila 5. sıralarda yer almıştır. Bu tablo 3'teki diğer ülkelere kıyasla ılımlı bir verimsizlik düzeyine işaret eder. Kanada girdiler değişkenlerinden enerji yoğunluğu yüksek, fosil yakıt tüketim oranı fazladır. Çıktılardan ise yenilenebilir enerji kaynaklarının birincil enerji içindeki payı ve çevre teknolojilerine yönelik faaliyetleri düşük düzeydedir. Kanada'nın yeşil büyüme göstergelerinde tam etkinlik düzeyine erişmesi için enerji yoğunluğunu düşürmesi ve yenilenebilir enerji

yatırımlarını artırması gereklidir. Ayrıca, çevresel teknolojilerin geliştirilmesine yönelik teşviklerin artırılması da faydalı olacaktır.

Yunanistan, 2008-2012 yılları arasında sıklıkla yeşil büyüme gösterge performanslarında tam etkin olmayan ilk beş ülke arasında yer almıştır. Verimlilik skorları 1,03 ile 1,32 arasında değişmektedir. Bunun sebebi olarak ise girdi değişkenlerinden hava kirliliği ve enerji yoğunluğunun yüksek olması, çıktılarından ise yenilenebilir enerji kaynaklarının enerji içindeki payının düşüklüğü ve çevresel yönetim faaliyetlerindeki sınırlı gelişimdir. Yunanistan, enerji ve çevre politikalarında modernizasyon önem vermeli, özellikle yenilenebilir enerji projelerine daha fazla kaynak ayırmalıdır. Ülkede ekonomik kriz nedeniyle kaynak yönetiminde zorluklar da yaşamış olabilir.

Macaristan, özellikle 2010-2012 yıllarında kötü performans gösteren ülkeler arasında yer almıştır. 2012'de 1,43 ile en yüksek skorlarından birine ulaşmıştır. Bunun nedenleri; Kentsel nüfusun yüksek oranı kaynak yönetiminde baskı yaratmıştır, enerji yoğunluğu düşüktür ancak işsizlik oranı yüksektir, çevre yönetimi faaliyetleri ve çevreye yönelik vergilendirme oranları düşüktür. Bu nedenle Macaristan'ın çevresel sürdürülebilirlik ve çevreye duyarlı politikalar geliştirmesi önemlidir. Çevresel vergilendirme ile yenilikçi projelere kaynak sağlanabilir.

Burada İtalya'ya da bir parantez açmak gerekir. İtalya girdilerden fosil yakıt tüketimi ve enerji yoğunluğu nispeten yüksek kalmıştır. Çıktılardan ise yenilenebilir enerji kaynaklarının üretimdeki payı sınırlıdır; çevre teknolojilerine yatırım yetersizdir. İtalya'nın fosil yakıt bağımlılığını azaltarak yenilenebilir enerji kullanımını artırması ve çevresel teknolojilere yönelik inovasyonu teşvik etmesi gereklidir.

Veriler ışığında analiz neticesinde tablo 3'te sürekli kötü performans gösteren ülkeler, yüksek fosil yakıt olan bağımlılıkları, düşük yenilenebilir enerji kullanımı oranları ve yetersiz çevre yönetimi politikaları ile karakterize bir görünüm sergilemektedirler. Verimliliklerini artırmak için yenilenebilir enerjiye geçiş, çevre teknolojilerine yatırım

ve sürdürülebilir çevre politikaları benimsemeleri gereklidir.

6. SONUÇ

Bu çalışmada, VZA'nın CCR çıktı yönelimli analiz yöntemi kullanılarak Türkiye ve OECD ülkelerinin yeşil büyüme etkinliği analiz edilmiştir. Analize konu olan yıllar 2008-2012 yılları arasındadır. Çalışma, yeşil büyüme göstergeleri çerçevesinde çevresel sürdürülebilirlik ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi değerlendirmeyi hedeflemiştir. Ayrıca çalışma, ülkelerin çevresel sürdürülebilirlik ve ekonomik büyüme hedefleri açısından verimliliklerini ölçmek ve iyileştirme alanlarını belirlemek üzere yapılan kapsamlı bir karşılaştırmalı analizdir.

Türkiye, 2008-2012 yılları arasında CCR çıktı yönelimli analiz sonuçlarında her yıl tam etkinlik skoru (1,00) elde ederek tam etkin ülke konumuyla mevcut kaynaklarıyla maksimum çıktı üretmiştir. Ancak bu başarılarını sürdürülebilir kılmak için bazı stratejik adımlar atması gerekmektedir:

- Yenilenebilir enerjiye yatırımda, fosil yakıtlardan yenilenebilir enerji kaynaklarına dönüşümü hızlandırmalıdır.
- Enerji Verimliliğinde enerji yoğunluğunu düşürmek için verimlilik projelerini desteklemelidir.
- Çevre teknolojisi ve inovasyon konusunda çevresel etkiyi azaltacak teknolojilere ve inovasyonlara yatırım yapmalıdır.

Analiz sonuçlarına göre tam etkinlik gösteren ülkeler, çevresel sürdürülebilirlik ve ekonomik büyüme arasındaki dengeyi kurmada başarı sağlamışlardır. Türkiye gibi tam etkinlik gösteren bu ülkeler yeşil büyümeyi uygulamada başarılarını sürdürülebilir kılmak için uzun vadeli çevresel yatırımlara yönelmeli ve uluslararası iş birliği fırsatlarını değerlendirmelidir. Ancak tam etkinlik konusunda yıllık değişim gösteren ülkeler ise kısa vadeli başarılarını uzun vadeye taşımaları, yenilenebilir enerji kullanımlarını artırılması ve çevresel teknoloji ile politika uygulamalarını güçlendirilmelidir.

CCR çıktı yönelimli analizlerde yeşil büyüme konusunda tam performans göstermeyen diğer OECD ülkeleri; Belçika, Kanada, Yunanistan, Macaristan, İtalya ve Büyük Britanya, çevresel verimlilik sorunları yaşamaktadır. Belçika ve İtalya fosil yakıt bağımlılığından, Kanada yüksek enerji yoğunluğundan, Yunanistan ekonomik kriz ve düşük yenilenebilir enerji kullanımından, Macaristan işsizlik ve düşük çevresel vergilendirmeden, Büyük Britanya ise hava kirliliği ve enerji yönetimi eksikliklerinden etkilenmektedir. Bu ülkelerin çözüm olarak yenilenebilir enerjiye geçiş yapması, enerji verimliliğini artırması, çevresel vergilendirmeyi güçlendirmesi ve yenilikçi çevre politikaları benimsemesi gerekmektedir.

Bu ülkelerin verimliliklerini artırmak için:

- Yeni enerji kaynaklarına geçiş,
- Çevre teknolojilerine yönelik teşvikler,

➤ Sürdürülebilir çevre politikaları oluşturma gibi adımlar atılmalıdır.

Türkiye, etkinlik skoru ile övgüye değer bir performans sergilemiş olsa da, sürdürülebilirlik yolculuğunda daha ileri adımlar atması zorunludur. Diğer ülkeler de benzer şekilde, sürdürülebilir kalkınma ve yeşil büyüme stratejilerine odaklanarak, hem çevresel sağlığı hem de ekonomik rekabet gücünü yükseltecek politikaları hayata geçirmelidir. Bu yönelim, uzun vadede hem ekolojik dengeyi koruyacak hem de ekonomik istikrar ve büyüme sağlayacak, böylece gelecek nesillere daha yaşanabilir bir dünya bırakılmasına katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

- Akarsu, G. ve Korucu Gümüsoğlu, N. (2021). Economic Growth: Is it Green or not? An Application on OECD. *Ekonomik Yaklaşım*, 32(121), 333-353. doi:doi: 10.5455/ey.21000
- Altıntaş, F. (2022). Analysis of Green Growth Performances of G7 Countries: An Application With Entropy-Based Electre Method. *Atlas Journal*, 8(46), 2502–2519. doi:https://dx.doi.org/10.31568/atlas.815
- Aydın, H.ve Nasıroğlu , M. (2020). Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye'nin Yeşil Büyüme Göstergelerinin Değerlendirilmesi. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 1-30.
- Baş, H. (2021). Green Growth and Green Jobs in Turkey: An Opportunity for Youth Employment in Competitive Markets. H. Y. Dinçer içinde, *Financial Strategies in Competitive Markets: Contributions to Finance and Accounting* (s. 95–108). doi:https://doi.org/10.1007/978-3-030-68612-3_7
- Bilgiç C. C. (2021). Green growth as a neoliberal "assive revolution": The case of Zambia, London School of Economics and Political Science / Yurtdışı Enstitü, London: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Borowy, I. ve Schmelzer, M. (2017). Introduction: the end of economic growth in long-term perspective. I. Borowy, & M. Schmelzer içinde, *History of the Future of Economic Growth: Historical Roots of Current Debates on Sustainable Degrowth* (s. 214). Birleşik Krallık: Taylor & Francis.
- Dağhan, İ., İzmir Kalkınma Ajansı. (2024). <https://kalkinmaguncesi.izka.org.tr>. Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları: <https://kalkinmaguncesi.izka.org.tr/index.php/2021/02/02/surdurulebilir-kalkinmanin-boyutlari/> adresinden15.09.2024 tarihinde alındı
- ESCAP. (2024) *Green Growth*. www.unescap.org: <https://www.unescap.org/our-work/environment-development/sustainability-transitions/green-growth> adresinden adresinden15.09.2024 tarihinde alındı.
- Güzel M. (2024). G8 ülkelerinde yeşil büyüme, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karabulut, S. (2017). Industrial policy and green growth in a small island economy: The case of Singapore, Ostim Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karadaş, H.A. (2018). Çevresel Sorunlar Bağlamında Yeşil Büyüme ve Cari Açık İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale: Basılmamış Doktora Tezi.
- Koçak, D. (2020). Green growth dynamics in OECD countries: an application of grey relational analysis. *Grey Systems: Theory and Application*, 545-563. doi: https://doi.org/10.1108/GS-01-2020-0016
- Küçük, G.ve Yüce Dural, B. (2024). Türkiye'nin Avrupa Yeşil Mutabakatına Uyumu Kapsamında Yeşil Ekonomi Performansı: Değerlendirme ve Perspektifler. *Sosyoekonomi*, 32(60), 445-467. doi:https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2024.02.21
- Martinez, F., Vazquez-Brust, D., Peattie, K. ve Zokaei, K. (2012). Achieving Greener Growth: A Business Perspective for Proactive Commitment. D. A. Vazquez-Brust, & J. Sarkis içinde, *Green Growth: Managing the Transition to a Sustainable Economy; Learning By Doing in East Asia and Europe* (s. 331). New York; London: Springer. doi:DOI 10.1007/978-94-007-4417-2
- Naimoglu, M., Shahbaz, M. ve Lorente, D. (2024). Road map from dirty growth to sustainable green growth in Türkiye: Management of trade and financial processes? *Journal of Environmental Management*, 367. doi:https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2024.121984.
- Nasıroğlu M.M. (2020). Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye'nin Yeşil Büyüme Göstergelerinin Değerlendirilmesi, Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özarıslan Doğan, B. (2024). Does Inclusive Green Growth in Türkiye Have an Impact on Global Warming? *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 342-358. doi:10.17494/ogusbd.1462323
- Özaslan, A. (2023). *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 98-113. doi:https://doi.org/10.55050/sarad.1183810
- Özbek, S. (2023). Yeşil Büyümenin Belirleyicileri: Çin Örneği. *Uluslararası İktisadi Ve İdari İncelemeler Dergisi*, 40, 17-32. doi:https://doi.org/10.18092/ulikidince.1180617
- Sarıgül, N. (2024). *Sürdürülebilirlik, yeşil büyüme ve yeşil finans üzerine yapılan akademik çalışmaların bibliyometrik analizi*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Şahin F. (2022). An analysis on the comparison of green growth indices: The case of Turkey and EU countries, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi
- Tabak O. (2024). OECD ülkelerinde yeşil büyüme ve karbon verimliliği analizi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir: Basılmamış Doktora Tezi.
- Turunç C. E. (2022). Yeşil büyüme göstergelerinin Avrupa Birliği'ne aday ülkeler açısından incelenmesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Türköz, K. (2023). Türkiye’de Kaynaklara göre Enerji Tüketimi ve Ekonomik Küreselleşme Yeşil Büyüme Destekliyor Mu? Son 50 Yıldan Ampirik Bulgular. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 ((Özel Sayı)), 157-170.
doi:<https://doi.org/10.33206/mjss.1321724>
- UNEP. (2011). *Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication*. <https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?page=view&type=400&nr=126&menu=35>
adresinden 16.09.2024 tarihinde alındı.
- Yılmaz, S. (2019). Yeşil Büyüme ve OECD Ülkeleri Üzerine Bir Analiz, Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yılmaz, V. (2017). Yeşil Büyüme ve Türkiye'de Uygulanabilirliği, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas: Basılmamış Doktora Tezi.
- Veysikarani, D., & Akdağ, N. (2024). Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler ile Yeşil Gelecek ve Refah Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 79, 207-221.
doi:[doi:10.51290/dpusbe.1385528](https://doi.org/10.51290/dpusbe.1385528)
- World Bank Group (2022). Türkiye Country Climate and Development Report. CCDR Series. Washington, DC: World Bank.
<http://hdl.handle.net/10986/37521>, License: CC BY 3.0 IGO.

Kamu İhalelerinde Vergi Tahsil Sorunları: Sayıştay Denetimi Perspektifinden Bir Değerlendirme**Tax Collection Problems in Public Procurements: An Assessment from The Perspective of The Court of Accounts Audit**Gazi SONKUR^a^a Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü,gazisonkur@cumhuriyet.edu.tr

ORCID: 0000-0003-4299-0981

DOI: 10.30711/utead.1595445

MAKALE BİLGİSİ**Makale Geçmişi:**

Başvuru Tarihi: 4 Aralık 2024

Düzeltilme Tarihi: 9 Aralık 2024

Kabul Tarihi: 9 Aralık 2024

Anahtar Kelimeler:

İhale,

Vergi,

Sayıştay Denetimi.

ÖZ

Devlet faaliyetlerinin yürütülebilmesi için gerekli olan bazı kamusal harcamalar, bu faaliyetleri bedel karşılığı yapan tacirler arasından ihale yöntemi kullanılarak seçilmek suretiyle yerine getirilmektedir. Kamu idarelerinin ihtiyacı olan mal ve hizmet alımları ile yapım işlerinin istisnalar ve doğrudan temin yöntemi hariç olmak üzere ihale yöntemiyle yapılması yasal bir zorunluluktur. İhalelerin gider artırıcı yönüyle birlikte, gelir toplama gibi bir fonksiyonu da bulunmaktadır. İhale yöntemiyle yapılan harcamaların genel yönetim kapsamındaki idare bütçeleri içindeki payının oldukça yüksek olduğu düşünüldüğünde vergisel birtakım yükümlülüklerin yerine getirilmemesi ya da eksik yerine getirilmesi kamu kaynağında artışa engel olunması sonucunu doğurmaktadır. Çalışmada ihale sürecinde vergiyi doğuran olayın ortaya çıkmasıyla birlikte yerine getirilmesi gereken bazı vergisel yükümlülüklerin kamu idarelerince yerine getirilmemesi ya da eksik yerine getirilmesi sorunu Sayıştay denetimleri çerçevesinde değerlendirilecektir.

JEL Sınıflandırması: E62, H30.**ARTICLE INFO****Article History:**

Received December, 4, 2024

Received in revised form December, 9, 2024

Accepted December, 9, 2024

Keywords:

Procurement,

Tax,

Court of Accounts Audit.

ABSTRACT

Some public expenditures required to carry out state activities are carried out by selecting among the merchants who perform these activities in return for a fee, using the procurement method. It is a legal obligation for public administrations to purchase goods, services and construction works required by the procurement method, excluding exceptions and direct procurement methods. Apart from the cost-increasing aspect of procurements, they also have a function such as revenue collection. Considering that the share of expenditures made through the procurement method in the administrative budgets within the scope of general government is quite high, failure to fulfill or incomplete fulfillment of some tax obligations results in preventing an increase in public resources. In the study, the problem of non-fulfillment or incomplete fulfillment of some tax obligations by public administrations, which are causally established through the procurement process, will be evaluated within the framework of the Court of Accounts audits.

JEL Classifications: E62, H30.**1. GİRİŞ**

Türk vergi sisteminde vergiyi doğuran olayın meydana gelebilmesi için ilgili kanundaki şartların ortaya çıkması yeterlidir. Vergi Usul Kanununun (VUK)¹ 19 uncu maddesinde tanımlanan vergi alacağı kavramında, “vergi kanunlarının vergiyi bağladıkları olayın vukuu veya hukuki durumun tekemmülü ile doğar” denilmek suretiyle verginin hangi anda ortaya çıkacağı açıkça belirlenmiştir. Vergiyi doğuran olayın ortaya çıkması sadece ilgili verginin mükellefleri açısından değil vergi sorumluları için de bir yükümlülük getirmektedir. Kamu kesimi için bu yükümlülük daha çok vergi sorumluluğu boyutu ile

yakından ilgilidir. Diğer bir anlatımla kamu kesimi verginin tahsili sürecinde çoğunlukla “sorumlu” sıfatıyla yer alır.

Kamu ihaleleri tüm süreçleriyle birlikte her aşamada vergiyi doğuran olayın ortaya çıkabileceği bir yapıya sahiptir. Bu sebeple kamu idaresinin ihale sürecindeki yapılan işlemlerin ihale mevzuatı dışında vergisel kapasiteye sahip olup olmadığını da denetlemeleri ve ilgili vergi kanunundaki şartlar oluştuğunda sorumlu sıfatıyla gerekli vergi tahsilatını yapmaları beklenmektedir. Kamu ihale sürecindeki vergisel yükümlülüklerin yerine getirilmemesi bir kamu zararına sebebiyet verebilmektedir. Kamu Zararlarının Tahsiline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin² 4/c maddesinde, “Mevzuata aykırı karar, işlem, eylem veya ihmal

¹ 10.01.1961 tarih ve 10703 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.² 19.10.2006 tarih ve 26324 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

sonucunda kamu kaynağında artışa engel veya eksilmeye neden olunmasıyla doğan zararı” şeklinde kamu zararı tanımı yapılmış olup ihale süreci içerisindeki yerine getirilmeyen bir vergisel yükümlülük kamu kaynağında artışa engel olma sonucunu doğurabilmekte ve dolayısıyla kamu zararına sebebiyet verebilmektedir.

Genel olarak bir kamu zararı mezkûr yönetmeliğin 7 nci maddesindeki ifadeyle kontrol, denetim, inceleme, Sayıştay’ca kesin hükme bağlama durumlarında ortaya çıkmaktadır. Kamu idarelerinin kontrol etme, denetleme veya inceleme yetkisi, kanunlarla kendisine verilmiş tüm görev ve yetkilerinde geçerli olmakla birlikte özellikle mali işlemlerinde çok daha önem kazanmaktadır. Zira kamu kaynağının mevzuata uygun bir şekilde tahsil edilmemesi kamu kaynağında artışa engel halini doğurmakta ve kontrol, denetim, inceleme ve Sayıştay’ca kesin hükme bağlama gibi hukuki süreçlerin uzun olması ile birlikte düşünüldüğünde kamu kaynağının olması gereken tarihten çok daha sonra tahsil edilmesine yol açabilmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde kamu ihale sistemi ve Türkiye’deki ihalelerin toplam büyüklüğü ele alınacaktır. Bu bölümde ayrıca verginin teorik çerçevesi ve kamu ihale süreci içerisinde yer alan vergiler türleri itibarıyla anlatılacaktır. İkinci bölümde ise idarelerce yerine getirilmeyen yükümlülükler sonucu oluşan kamu zararlarının Sayıştay tarafından tespit edilmesiyle verilen Daire ve Temyiz Kurulu kararları incelenecektir. Üçüncü bölümde ise sorunun çözümüne yönelik öneriler sunulacaktır.

2. KAMU İHALE SİSTEMİ VE VERGİ İLİŞKİSİ

“İhale” kelimesi Arapça “geçmek, geçirmek” anlamındaki “havl” kökünden türemiştir ve “bir işi bir kimseye bırakma, havale etme” anlamında kullanılmaktadır (Ayverdi, 2006:1360). Fransızca’da “marché public” ve İngilizce’de “public / government procurement” olarak ifade edilen “kamu ihalesi” kavramı ise gerek ulusal gerek uluslararası düzenlemelerde yer almaktadır (Seyhan, 2018:3).

McAfee ve McMillan (1992), İhale kavramını, kaynakların harcanması yoluyla dağıtımı ve fiyatların, piyasa isteklilerinin verecekleri teklifleri ile belirlendiği, şeffaf ve tanımlanabilir kuralları içeren bir piyasa sistemi olarak tanımlamaktadırlar. Bu tanımı kamu kesimine uyarlıysak, kamu kaynaklarının dağıtımında, alınacak mal ve hizmet ile yapım işinin piyasada faaliyet gösteren ve ilgili alanda iş deneyimi, belgeleri olan ve idarece konulan kriterleri karşılayan firmalar arasından verecekleri tekliflere göre ekonomik açıdan en avantajlı teklifi seçerek onun üzerinde bırakmak ve işin veya hizmetin gördürülmesini sağlamak şeklinde bir sonuca ulaşmak mümkündür.

2.1. Türkiye’deki Kamu İhale Sistemi

Türkiye’deki kurumsal anlamda ilk ihale kanunu 10 Haziran 1934 tarihli 2490 sayılı Artırma, Eksiltme ve İhale Kanunudur.³ Uzun yıllar yürürlükte bulunan bu Kanun değişen ve gelişen şartlar çerçevesinde yeniden gözden geçirilerek 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu olarak yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe girdiği 01.01.1984 tarihinden 01.01.2003 tarihine dek, idarelerin alım, satım, hizmet, yapım, kira, trampa, mülkiyetin gayri aynî hak tesisi ve taşıma işleri mezkûr Kanundaki hükümlere göre yürütülmüştür (Akin, 2018:1). 2002 tarihinde yayımlanan ve tüm hükümleri ile birlikte 01.01.2003 yılında yürürlüğe giren 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu 2886 sayılı Devlet İhale Kanununun kamu harcaması yapılacak alanlarının ilga edilmesiyle⁴ ve bu hükümlerin ayrı bir kanunda birleştirilmesiyle ortaya çıkan bir kanundur. Yine 2886 sayılı Devlet İhale Kanunundaki ihale sonrası sözleşme yapılmasıyla ilgili hükümler de ilga edilerek ayrı bir kanunda birleştirilmiş ve o da aynı tarihte yayımlanmıştır. Diğer bir anlatımla 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu⁵ devletin hem gider yapıcı hem gelir elde edici hem de sözleşme ile ilgili alanlarındaki hükümleri bütünüyle kapsamakta iken, gider yapıcı hükümleri ile sözleşme hükümleri ilga edilerek ayrılmış ve gelir elde edici hükümlerini muhafaza etmiştir. Bu yönüyle gelir elde edici hükümler 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu olarak günümüzde hala yürürlükte dir.

Kamu idarelerinin mal, hizmet ve yapım işleri ihalelerinde kullandığı 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu⁶ yürürlüğe girdikten sonra üzerinde oldukça fazla sayıda değişiklik yapılarak bugünkü halini almıştır. Bu değişikliklerin temel sebeplerinden birisi satın alma işlemlerini teknolojik ortama aktarma çalışmalarıdır. Bir diğer sebebi ise idarelerin uzmanlık gerektiren ihale işlemlerinde yeterli ve nitelikli personelinin olmamasından dolayı mevzuata aykırı iş ve işlemlerin Kamu İhale Kurumu veya idari yargı aracılığıyla düzeltilmesi sonrası ihtiyaç duyulan mevzuat değişiklikleridir. 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun 5 inci maddesinde, “İdareler, bu Kanuna göre yapılacak ihalelerde; saydamlığı, rekabeti, eşit muameleyi, güvenilirliği, gizliliği, kamuoyu denetimini, ihtiyaçların uygun şartlarla ve zamanında karşılanmasını ve kaynakların verimli kullanılmasını sağlamakla sorumludur.” hükmü ile idarelere önemli bir görev yüklemiştir. Bu hükümlerin yerine getirilmesinde özensiz davranılması isteklilerin hak kaybına uğraması ihtimalini oldukça artırmaktadır.

Türkiye’de 4734 sayılı Kamu İhale Kanunundaki ihale işlemlerinin büyük oranda elektronik ortama aktarılmasından dolayı yürütülmesi gereken süreçler kayıt altına alınmakta ve raporlanmaktadır. Ancak 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ile ilgili ihaleler henüz elektronik

³ 2723 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan bu Kanun 9 sayfadın oluşmakta olup, devletin hem sahip olduğu taşınır ve taşınmaz mal kiralamalarından elde edilen gelirlerin ihalesi ve hem de yapılacak satın almalarla ilgili ihaleleri kapsamaktaydı. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2723.pdf>, Erişim Tarihi: 11.10.2024.

⁴ İlga, bir şeyin varlığını ortadan kaldırma olarak tanımlanabilir. Bkz.: Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/?ara=ilga>, Erişim Tarihi: 14.10.2024.

⁵ 10.09.1983 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

⁶ 22.01.2002 tarih ve 24648 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

ortama aktarılmadığından dolayı raporlama ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ile yapılan ihalelerin yapılamamaktadır. 2020-2024 (ilk 6 ay) yıllarını kapsayan sayısı ve tutarı aşağıdaki Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. 2020-2024 Yılları İtibariyle Kamu İhaleleri Genel Görünümü

Yıllar	İhale Yapan İdare Sayısı	İhale Sayısı	Sözleşme Sayısı	Sözleşme Bedeli Tutarı (1.000 TL)	Doğrudan Temin Tutarı (1.000 TL)
2020	8.923	100.350	104.350	163.087.419	9.439.234
2021	9.053	86.711	111.361	287.479.499	13.193.476
2022	9.400	104.843	132.248	692.739.261	40.450.050
2023	9.018	137.907	124.787	1.525.786.347	86.591.275
2024 (ilk 6 ay)	6.432	67.777	55.217	1.032.753.941	65.619.754

Kaynak: Kamu İhale Kurumu, https://www.ihale.gov.tr/kamu_alimlari_izleme_raporlari-45-1.html, Erişim Tarihi: 21.08.2024.

Tablo 1’de görüldüğü üzere kamu bütçelerinden ihaleler için önemli oranda ödemeler yapılmaktadır. Bu sebeple ihale süreci içerisindeki vergi tahsilatlarının önemi daha da artmaktadır.

2.2. Türk Vergi Sistemi ve İhalelerle İlişkisi

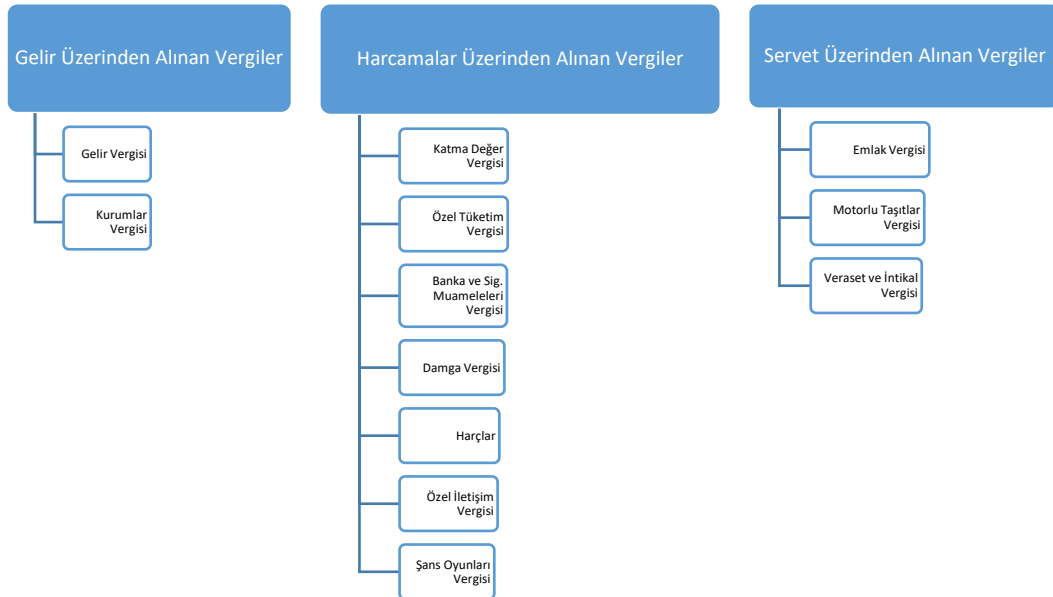
Vergi, devletin kamu hizmetlerini finanse etmek için toplumu oluşturan gerçek ve tüzel kişilerden mali gücüne göre cebirsel olarak aldığı ekonomik değerlerdir (Pehlivan, 2019:19).Devletin üstlenmiş olduğu fonksiyonları yerine getirilebilmesi için ihtiyaç duyduğu finansmanın önemli bir bölümü vergilerden karşılanmaktadır.

Vergi alınması bütçe hakkı kullanılarak gerçekleştirilir. Kamu gelirleri ve harcamalarının belirlenmesinde halkın sürecin bir parçası olması demek olan “bütçe hakkı”, halkın yüzyıllar süren demokrasi mücadelesinin bir ürünüdür (Konukman, 2016:23). Bütçe hakkını elde eden iktidarın aynı zamanda vergi toplama yetkisi de ortaya çıkmaktadır. Bütçe hakkı; toplumun ihtiyaçlarının kamu hizmeti çerçevesinde görülmesi, bu hizmetler üretilirken yapılacak kamusal harcamaların finansmanını

sağlayacak kamu gelirlerinin türü, tahsilatı ve karar yetkisinin kapsamı alanları olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır (Bağlı, 2012:47-48).

Türkiye’deki vergi sisteminde de benzer durumlar vardır. Türk vergi sistemi esasen 1949’da kabul edilen Gelir Vergisi Kanunu (GVK) ve Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK) ile ilk ciddi reformunu yaparak bu alanda bir disiplin sağlamıştır. Bu Kanunların hazırlanmasında Batı hukukundan ve de özellikle Alman vergi kanunlarından yararlanılmıştır (Bilici, 2012:143). 1982 Anayasasının 73. maddesinde, “Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konular, değiştirilir veya kaldırılır. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muafık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Cumhurbaşkanına verilebilir⁷.” denilmek suretiyle vergi ödevi anayasal güvence altına alınmıştır. Türk Vergi Sisteminde yer alan vergiler aşağıda gösterilmektedir.

Şekil 1. Türk Vergi Sistemi



Kaynak: (Pehlivan, 2012:169).

⁷ 1982 Anayasası, 09.11.1982 tarih ve 17863 tarihli Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

Yukarıdaki şekil 1’de gösterilen vergi türlerinden ihale ile ilgili olanlar çoğunlukla Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, Katma Değer Vergisi ve Damga Vergisidir.

2.2.1. 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ve Vergi İlişkisi

2886 sayılı Devlet İhale Kanununun 1 inci maddesinde, “Genel bütçeye dahil dairelerle katma bütçeli idarelerin, özel idare ve belediyelerin alım, satım, hizmet, yapım, kira, trampa, mülkiyetin gayri ayni hak tesisi ve taşıma işleri bu Kanunda yazılı hükümlere göre yürütülür.” hükmü bulunmaktadır. Bu hükümde aslında 4734 sayılı Kanunla çıkarılan tanımlamalar bulunmakla birlikte 2886 sayılı Kanun kapsamındaki yukarıda 1 inci maddede sayılan tanımlamaların 4734 sayılı Kanun düzenlemeleriyle çakıştığı tüm hükümler, zımnen ilga olmuştur (Akın, 2018:28). Bu sebeple 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu idarenin sadece gelir getirici işlemlerinde kullanacağı bir ihale yoludur.

2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ile yürütülmesi gereken işlemlerin bazı aşamalarında vergiyi doğuran olay ortaya çıkmaktadır. Bu aşamalar;

- İhale komisyonunun karar vermesi,
- Sözleşme imzalanması,
- Sözleşme süreci içerisindeki işlemler

olarak sıralanabilir. Bu aşamalara gelindiğinde idarenin vergiyi doğuran olayın farkında olması ve süresinde gerekli tahsilat veya tevkifatı⁸ yapması zorunludur. İhale komisyonunun karar vermesi ile sözleşme imzalanması Damga Vergisi için vergiyi doğuran olayın meydana geldiğini göstermektedir. Ayrıca sözleşme süreci içerisindeki özellikle de kiralamadan elde edilecek gelirlerde Katma Değer Vergisi ve Kurumlar Vergisi açısından da vergiyi doğuran olay meydana gelebilecektir.

2.2.2. 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve Vergi İlişkisi

İhale yoluyla işlerin gördürülmesindeki temel amaç esasında kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır. Kamu kaynaklarını kullanırken sorumlu olanların yürürlükteki mer’i mevzuata uygun hareket etmesi, ihtiyaçları mümkün olan en kısa sürede yerine getirmesi ve kamu hizmetlerinin devamlılığını sağlamaları zorunluluktur. Kamu idareleri bu Kanuna göre yapılacak ihalelerde; saydamlığı, rekabeti, eşit muameleyi, güvenilirliği, gizliliği, kamuoyu denetimini, ihtiyaçların uygun şartlarla ve zamanında karşılanmasını ve kaynakların verimli kullanılmasını sağlamakla sorumludur. Aslında Kanun açık ve anlaşılır bir yapıya sahiptir. İzlenmesi gereken süreçler, isteklilerle ilişkiler, alınacak mal, hizmet veya yapım işinin maliyetinin hesaplanması, sözleşme süreci gibi her birisi hukuki bilgi gerektiren alanlar uzmanlık isteyen konulardır. Bu sebeple Türkiye’de kamu ihale alımları için Kamu İhale Kurulu kurulmuştur. 4734 sayılı

Kanunun 53/b maddesine dayanarak kurulan Kamu İhale Kurulunun görevleri;

- İhalenin başlangıcından sözleşmenin imzalanmasına kadar olan süre içerisinde idarece yapılan işlemlerde bu Kanun ve ilgili mevzuat hükümlerine uygun olmadığına ilişkin şikâyetleri inceleyerek sonuçlandırmak,
- Bu Kanuna ve Kamu İhale Sözleşmeleri Kanununa ilişkin bütün mevzuatı, standart ihale dokümanlarını ve tip sözleşmeleri hazırlamak, geliştirmek ve uygulamayı yönlendirmek
- İhale mevzuatı ile ilgili eğitim vermek, ulusal ve uluslararası koordinasyonu sağlamak,
- Yapılan ihaleler ve sözleşmelerle ilgili Kurum tarafından belirlenen şekilde bilgi toplamak, adet, tutar ve diğer konular itibarıyla istatistikler oluşturmak ve yayımlamak,
- Haklarında ihalelere katılmaktan yasaklama kararı verilenlerin sicillerini tutmak,

olarak sayılmıştır. Bu görevlerin yanında ar-ge faaliyetleri yürütmek, ihale ilanlarını yayınlamak ve Kurul bütçesini takip etmek gibi görevleri de üstlenmektedir.

Kamu İhale Kurumu, Türkiye’de elektronik ihale sisteminin geliştirilmesi, yaygın kullanımının sağlanması ve eksikliklerin giderilmesi hususlarından da sorumludur (İmamoğlu ve Özbilgin, 2012:23). Bu amaçla yıllar itibarıyla ihale süreçlerinin ihtiyaç duyduğu tüm bilgi, belge ve dokümanların tasnifi, belgelerin kanıtlanabilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlarla teknolojik entegrasyon gibi çalışmalar Kurulca yerine getirilmektedir.

Süreçlerin elektronik ortama aktarılması ve oradan takip edilmesi sadece ihale yapılması aşamasıyla ilgili olup elektronik kamu alımları platformu (EKAP) herhangi bir süreçte ortaya çıkabilecek vergiyi doğuran olayın kullanıcılara ya da idarecilere bildirilebilecek bir donanımına sahip değildir. Kaldı ki 2886 sayılı Kanuna göre yapılan ihaleler henüz elektronik ortama taşınmamıştır. Bu durum ise vergi kaybı riskini artırmaktadır.

4734 sayılı Kamu İhale Kanununda vergiyi doğuran olayın ortaya çıkması aşağıda sayılan süreçlerle ilişkilidir. Bunlar;

- İhale komisyonunun karar vermesi,
- Sözleşme imzalanması,
- Sözleşme süreci içerisindeki işlemler,

olarak sayılabilir. İhale süreci içerisinde aranması gereken vergiler, Gelir Vergisi, Damga Vergisi ve Katma Değer Vergisidir.

2.3. Vergiyi Doğuran Olay ve İhale

Hem 4734 sayılı Kanunda hem de 2886 sayılı Kanunda ihale süreci içerisinde yukarıda belirtilen süreçler

verginin tamamının ya da bir kısmının kaynakta kesinti yapmak suretiyle alıkonulmasıdır.

⁸ Tevkifat; TDK’na göre para konusunda yapılan kesintilerdir. Bknz. <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 04.09.2024. Vergisel işlemde

içerisinde vergiyi doğuran olayın ortaya çıkması muhtemeldir. İhale süreçleriyle yakından ilişkili olan vergiler, Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, Katma Değer Vergisi ve Damga Vergisidir.

2.3.1. Gelir Vergisinin İhale Süreciyle İlişkisi

Türkiye’de Gelir Vergisi 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunundan (GVK) dayanağını almaktadır⁹. Kanununun 1 inci maddesinde, “Gerçek kişilerin gelirleri gelir vergisine tâbidir. Gelir bir gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarıdır. ” denilmek suretiyle verginin konusu belirlenmiştir. Gelir Vergisinin unsurları (GVK md.2);

- Ticari Kazançlar,
- Zirai Kazançlar,
- Ücretler,
- Serbest Meslek Kazançları,
- Gayrimenkul Sermaye İratları,
- Menkul Sermaye İratları,
- Diğer Kazanç ve İratlardır.

Sayılan unsurlardan diğer kazanç ve iratların bir bölümü net artış teorisine göre gelir kapsamına girmekte iken, diğerleri kaynak teorisine göre gelir kavramının kapsamına girmektedir (Pehlivan, 2019:172).

İhale süreci içerisinde teklif veren isteklilerin gerçek veya tüzel kişi olması zorunluluğu (4734.s.K.Md.4) düşünüldüğünde ihaleden elde edecekleri gelir gerçek kişi geliri olacaktır ve bu yönüyle gelir vergisi mükellefi olacaktır. Bu mükelleflerin kendi vergi yükümlülüklerinin idare ile bir ilgisi yoktur. Ancak bir yapım işi ihalesinde iş birden fazla yılı kapsıyorsa GVK’nun 42 inci ve Geçici 6 ıncı maddesi gereği idarece vergi tevkifatı yapma zorunluluğu bulunmakta olup bu tevkifatın yapılmaması kamu kaynağında artışa engel olarak değerlendirilmektedir. Benzer bir sorumluluk vergi mükellefi olmayanlardan yapılacak mal, hizmet veya yapım işlerinde gider pusulası ile yapılacak ödemelerde vergi tevkifatı yapılması zorunludur.

2.3.2. Kurumlar Vergisinin İhale Süreciyle İlişkisi

Kurumlar Vergisi Kanununun¹⁰ 1 inci maddesinde sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadî kamu kuruluşları, dernek veya vakıflara ait iktisadî işletmeler ve iş ortaklıkları kurumlar vergisi mükellefi olarak sayılmışlardır. KVK, GVK ile birlikte 1950’den itibaren uygulamaya konulmuştur. 1950’de yapılan değişiklikle 5422 sayılı Kanun olarak uygulanmakta olan KVK, 2006 yılından itibaren 5520 sayılı Kanun olarak yayımlanmıştır ve günümüzde yürürlüğü devam etmektedir (Pehlivan, 2019:278).

KVK’nın ihale süreciyle çok fazla ilişkisi bulunmamaktadır. Farklı olarak 15 inci maddesi, “Kamu idare ve kuruluşları, iktisadî kamu kuruluşları, sair kurumlar, ticaret şirketleri, iş ortaklıkları, dernekler,

vakıflar, dernek ve vakıfların iktisadî işletmeleri, kooperatifler, yatırım fonu yönetenler, gerçek gelirlerini beyan etmeye mecbur olan ticaret ve serbest meslek erbabı, zirai kazançlarını bilânço veya zirai işletme hesabı esasına göre tespit eden çiftçiler; kurumlara avanslar da dahil olmak üzere nakden veya hesaben yaptıkları aşağıdaki ödemeler üzerinden istihkak sahiplerinin kurumlar vergisine mahsuben %15 oranında kesinti yapmak zorundadırlar” hükmüne haiz olduğundan dolayı birden fazla takvim yılına yaygın inşaat ve onarım işleri ile uğraşan kurumların bu işleri ile ilgili yapılan hakediş ödemelerinde vergi tevkifatı yapma zorunluluğu bulunmaktadır.

Öte yandan özellikle belediyelerin otopark işletmeciliği yapmaları durumunda da KVK’daki şartlar gerçekleştiğinde vergi mükellefiyeti doğabilmektedir.

2.3.3. Katma Değer Vergisinin İhale Süreciyle İlişkisi

Katma Değer Vergisi (KDV)¹¹, Türkiye’de en yaygın olarak bilinen vergi türüdür. Dolaylı bir vergi türü olup hükümetler tarafından kolaylıkla uygulanabilmesi, regülasyon vazifesi görebilmesi, enflasyonla mücadelede kullanılabilmesi gibi avantajları bulunmaktadır. 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun uygulaması 1 Ocak 1985 tarihinde başlamıştır. Bu Kanunun yürürlüğe girmesiyle, o zamana kadar yürürlükte bulunan 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu kapsamındaki veya dışındaki diğer tüketim vergilerinin tamamı uygulamadan kalkmıştır (Bilici, 2012:245).

KDV Kanununun konusunu ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler ile diğer bazı teslim ve hizmetler oluşturmaktadır (KDV.md1). KDV’de vergiyi doğuran olay ise malın teslimi veya hizmetin yapılmasıdır. Kamu ihalelerinde de mal ve hizmet teslimi olduğu düşünüldüğünde KDV’nin ihalelerle yakın ilişkisi olduğu görülmektedir.

İhalelerle ilgili vergi kaybı riski daha çok KDV tevkifatı hükümlerinde yaşanmaktadır. Konuyla ilgili yayımlanan Katma Değer Vergisi Genel Uygulama Tebliğinde¹² bazı mal ve hizmet alımları ile yapım işlerinde tebliğde belirlenen oranlarda tevkifat yapma zorunluluğu bulunmaktadır. İdarelerce tevkifatın hiç yapılmaması ya da yanlış oranda yapılması kamu kaynağında artışa engel hali ortaya çıkarabilecektir.

Yine 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ile ihale edilen kiralama işlerinden kanun kapsamına giren işlerden KDV alınması gerekmekte olup bu işlemin yapılmaması idareyi külfet altına sokabilir. KDV aslında tek oranlı bir vergi türü olmasına rağmen listede yazılı mal veya hizmet teslimlerinin türüne göre farklılık gösterebilmektedir.

⁹ 06.01.1961 tarih ve 10700 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

¹⁰ 21.06.2006 tarih ve 26205 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

¹¹ 02.11.1984 tarih ve 18563 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

¹² 26.04.2014 tarih ve 32529 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

2.3.4. Damga Vergisinin İhale Süreciyle İlişkisi

488 sayılı Damga Vergisi Kanunu¹³ Türkiye’de 1964 yılında yürürlüğe girmiş bir kanundur. Diğer vergilerden farklı olarak tahakkuku tahsiline bağlı bir vergidir. Miktar itibarıyla düşük bir vergi olmasına rağmen çokça uygulama alanı bulunmaktadır. DV Kanununun 1 inci maddesinde, “Bu Kanuna ekli (1) sayılı tabloda yazılı kağıtlar Damga vergisine tabidir. Bu kanundaki kağıtlar terimi, yazılıp imzalamak veya imza yerine geçen bir işaret konmak suretiyle düzenlenen ve herhangi bir hususu ispat veya belli etmek için ibraz edilebilecek olan belgeler ile elektronik imza kullanılmak suretiyle manyetik ortamda ve elektronik veri şeklinde oluşturulan belgeleri ifade eder.” ifadesi bulunmakta olup kanun ekindeki tabloda belirtilen işlemlerde tahsil edilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

Gerek 2886 sayılı Kanunla gerekse 4734 sayılı Kanunla yapılan ihalelerin ihale komisyonu kararları ile sözleşmeleri için DV isabet etmektedir. DV ayrıca sözleşme sonrası iş artışı veya fiyat farkı verilmesi gibi sebeplerle sözleşme tutarının artması halinde de aradaki fark kadar tahsili gereken bir vergidir. Zira DV Kanununun 6 ncı maddesinde, “Bir kağıtta toplanan akit ve işlemler birbirine bağlı ve bir asıldan doğma oldukları takdirde Damga Vergisi, en yüksek vergi alınmasını gerektiren akit veya işlem üzerinden alınır” denilmektedir. Kanunda belirtilen süre içerisinde tahsil edilmeyen veya eksik tahsil edilen vergiler vergi kaybı oluşturabilmektedir.

3. SAYIŞTAY DENETİMİ VE SAYIŞTAY’IN İHALELERE YÖNELİK VERGİ KAYBI BULGULARI

Bir yüksek denetim kurumu olan Sayıştay kısaca kamu gelir ve giderlerinin denetlenmesi ve sonuçların parlamentoya raporlanması gibi bir misyona sahiptir. Anayasanın 160 ıncı maddesinden dayanağını alan Sayıştay, merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlendirilmiştir. Yine 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun¹⁴ 68 inci maddesinde, “Sayıştay tarafından yapılacak harcama sonrası dış denetimin amacı, genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin hesap verme sorumluluğu çerçevesinde, yönetimin malî faaliyet, karar ve işlemlerinin; kanunlara, kurumsal amaç, hedef ve planlara uygunluk yönünden incelenmesi ve sonuçlarının Türkiye Büyük Millet Meclisine raporlanmasıdır.” denilmek suretiyle görev tanımı açıkça belirlenmiştir.

3.1. Türkiye’de Sayıştay Denetimi

Türkiye’de anayasal bir kurum olan Sayıştay görev ve yetkilerini 6085 sayılı Sayıştay Kanunundan¹⁵ almaktadır. Kanunun 1 inci maddesinde, “kamuda hesap verme sorumluluğu ve mali saydamlık esasları çerçevesinde, kamu idarelerinin etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak çalışması ve kamu kaynaklarının öngörülen amaç, hedef, kanunlar ve diğer hukuki düzenlemelere uygun olarak elde edilmesi, muhafaza edilmesi ve kullanılmasında Türkiye Büyük Millet Meclisi adına yapılacak denetimleri, sorumluların hesap ve işlemlerinin kesin hükme bağlanmasını ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmak üzere Sayıştayın kuruluşunu, işleyişini, denetim ve hesap yargılaması usullerini, mensuplarının niteliklerini ve atanmalarını, ödev ve yetkilerini, haklarını ve yükümlülüklerini ve diğer özlük işlerini, Başkan ve üyelerinin seçim ve teminatını düzenlemektir.” hükmü bulunmakta olup Sayıştay’a mal ve hesapların denetiminde geniş yetkiler tanınmıştır.

Sayıştay, denetimlerini düzenlilik ve performans denetimi olmak üzere iki şekilde yapmaktadır. Düzenlilik denetimi, mali denetim ve uygunluk denetimini, performans denetimi ise hesap verme sorumluluğu çerçevesinde idarelerce belirlenen hedef ve göstergeler ile ilgili olarak faaliyet sonuçlarının ölçülmesini ifade etmektedir (6085 s.K.Md.2/1).

Sayıştay denetimi hem gelirlerin hem de giderlerin incelenmesini de kapsadığından dolayı kamu idarelerinin vergisel yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini de incelemektedir. Sayıştay denetim sonuçlarını (hesap yargılaması dışında) kamuoyuna açıklamaktadır.

3.2. Sayıştay’ın İhalelere Yönelik Vergi Kaybı Bulguları

Gerek 2886 sayılı Kanun gerekse 4734 sayılı Kanun ile yapılan ihalelerde başlangıçtan itibaren her aşamada kamu idarelerince vergisel yükümlülüklerin takibi ve tahsili zorunluluktur. Ancak kamu idarelerinin bu konudaki yükümlülüklerini yerine getirmemesi ya da eksik yerine getirmesi kamu kaynağında artışa engel olma haline sebep olmaktadır. Yıllar itibarıyla bu konuda yapılan denetim sonuçlarının vergi türleri itibarıyla tasnifi ve riskli alanlar aşağıdaki Tablo 2’de gösterilmektedir.

¹³ 01.07.1964 tarih ve 11751 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

¹⁴ 24.12.2003 tarih ve 25326 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

¹⁵ 19.12.2010 tarih ve 27790 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Tablo 2. İhale Süreci İçerisindeki Sayıştay Denetim Bulguları

Vergi Türü	Konu	Gerekçe	Bulgu	Karar No
	Serbest Meslek hizmeti stopajı	Serbest Meslek faaliyeti olarak yapılan ödemeler üzerinden GVK'nın 94'üncü maddesinin birinci fıkrasının "2" numaralı bendinin "b" alt bendi hükmüne göre %20 oranında gelir vergisi tevkifatı yapılması gerekmektedir.	Vergi kesintisinin sözleşmede"e ödenmesi kararlaştırılan bedel üzerinden yapılması gerekirken sözleşme tutarından fazla ödeme yapılması sonucu kamu zararına neden olmuştur.	<ul style="list-style-type: none"> Sayıştay 6.Daire, 44670/51654 s.K, 2017 Sayıştay 6.Daire, 893/33 s.K, 2021 Sayıştay 8.Daire, 249/87 s.K.,2020 Sayıştay 6.Daire,895/31 s.K.,2021 Sayıştay 6.Daire, 868/103 s.K.,2020 Sayıştay 5.Daire, 514/59 s.K.,2020 Sayıştay 8.Daire, 249/87 s.K.,2020 Sayıştay 5.Daire, 514/59 s.K.,2020 Sayıştay 4.Daire, 284/73 s.K., 2020
Gelir Vergisi	Birden fazla takvim yılına sirayet eden inşaat ve onarım işlerinde yapılması gereken GV stopajı	193 sayılı GVK'nun 42 inci maddesi kapsamına giren işler dolayısıyla vergi tevkifatı yapılması zorunlu olup, inşaat ve onarım işlerinde, işin yıllara sari olması durumunda hakediş tutarı üzerinden %5 oranında tevkifat yapılması gerekmektedir.	Yıllara yaygın inşaat ve onarım işlerinde %5 oranında tevkifat yapılmaması sonucu kamu zararına neden olmuştur.	<ul style="list-style-type: none"> Sayıştay 4.Daire, 295/43 s.K, 2021 Sayıştay 2.Daire, 35751/78 s.K, 2021 Sayıştay 2.Daire, 35742/26 s.K.,2021 Sayıştay 2.Daire,35742/26 s.K.,2021 Sayıştay 6.Daire, 879/1 s.K.,2021 Sayıştay 1.Daire, 10888/61 s.K.,2021 Sayıştay 3.Daire, 434/65 s.K.,2021 Sayıştay 2.Daire, 35742/26 s.K.,2021 Sayıştay 6.Daire, 864/55 s.K., 2020 Sayıştay 1.Daire, 48766/52403 s.K., 2019
Kurumlar Vergisi	Kurumlar Vergisi Beyannamesinin Verilmemesi	Otopark işletmelerinden dolayı açılan vergi mükellefiyeti nedeniyle Kurumlar ve Geçici Vergi beyannamesi verilmesi gerekmektedir.	Beyanname verilmemesi nedeniyle oluşan cezanın ödenmesi sonucu kamu zararına neden olmuştur.	<ul style="list-style-type: none"> Sayıştay 5.Daire, 513/46 s.K, 2020
Katma Değer Vergisi	2886 sayılı Devlet İhale Kanununa göre yapılan kiralama ihalelerinden dolayı KDV tahakkuk ettirilmemesi	2886 sayılı Devlet İhale Kanununa göre yapılan kiralama ihalelerinden dolayı KDV tahakkuk ettirilmesi gerekmektedir.	Kiralamalarda KDV tahakkuk ettirilmemesi sonucu kamu zararına neden olmuştur.	<ul style="list-style-type: none"> Sayıştay 5.Daire, 41812/43876 s.K, 2011 Sayıştay 5.Daire, 43949/45524 s.K, 2014 Sayıştay 2.Daire, 47241/49893 s.K.,2016 Sayıştay 5.Daire, 44649/48386 s.K.,2017 Sayıştay 7.Daire, 46244/51161 s.K.,2017 Sayıştay 8.Daire, 49510/53358 s.K.,2019 Sayıştay 1.Daire, 10907/139 s.K.,2021
Damga Vergisi	2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu uyarınca yapılan ihalelerde verilen ihale komisyonu kararları ve yapılan sözleşmelerden 488 sayılı DVK'na göre damga vergisi tahsil edilmemesi	2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu uyarınca yapılan ihalelerde verilen ihale komisyonu kararları ve yapılan sözleşmelerden 488 sayılı DVK'na göre damga vergisi yapılması gerekmektedir.	İhale komisyon kararları ile ihale sözleşmelerinden damga vergisi alınmaması ve eksik alınması sebebiyle kamu zararına neden olunması	<ul style="list-style-type: none"> Sayıştay 5.Daire, 50769/52289 s.K, 2017 Sayıştay 7.Daire, 45418/52241 s.K, 2017 Sayıştay 4.Daire, 51512/52365 s.K.,2018 Sayıştay 2.Daire, 49208/52399 s.K.,2017 Sayıştay 8.Daire, 49510/53358 s.K.,2019 Sayıştay 8.Daire, 49510/53358 s.K.,2019

4. SONUÇ

Kamu ihaleleri çok geniş bir mevzuat ağına sahiptir. Diğer kanunlarda pek örneği olmayan bu geniş mevzuat ağı, beraberinde bilgi birikimi, uzmanlık ve güncel takip gerektirmektedir. Türk kamu ihale sisteminde her ne kadar ihale sürecindeki işlerin uzman personel tarafından yürütülmesi gerektiği ifade edilse de, bu şartın sağlanması çoğunlukla mümkün olamamaktadır. Örneğin ihale sürecini yönetmekle görevli ihale komisyonlarında en az iki uzman üye bulunması, muayene kabul komisyonlarında en az bir uzman üye bulunması, danışmanlık hizmet alım ihalelerinde en az dört uzman üye bulunması gibi zorunluluklar kanunda ifade edilmiştir. Uzman üyenin niteliklerine haiz personel yoksa diğer idarelerden uzman üye alınabileceği de hüküm altına alınmıştır. Ancak kamu kurumlarında özellikle de belediyelerde uzman üye konusunda sıkıntılar yaşandığı hem Kamu İhale Kurulu kararlarında hem de Sayıştay denetim raporlarında gözlenmektedir. Kamu ihalelerinin sadece Vergi Hukuku mevzuatı değil, bunun yanında İş Hukuku mevzuatı, Sosyal Güvenlik mevzuatı, Ticaret Hukuku mevzuatı gibi alanlarla da ilgisi olduğu düşünüldüğünde kamu kaynaklarının korunması konusu daha önemli hale gelmektedir.

Vergiler birer kamu kaynağıdır. Devlet harcamaları mükelleflerden alınan vergilerle finanse edilmektedir. Kamu ihale süreci içerisinde vergiyi doğuran olayın ortaya çıkması halinde ilgili kanunda belirtilen sürede gerekli işlemlerin yapılması ve kamu alacağının güvence altına alınması gerekmektedir. Sayıştay denetim raporlarından da görüleceği üzere Türk Vergi Sisteminin temel dört adet kanunu ile belirlenen ve tahsil edilmesi gereken vergilerin tahsil edilmediği ya da geç tahsil edildiği gibi durumlarla karşılaşmaktadır. Kamu İhale Kurulu sadece ihale mevzuatını düzenleme yönüyle görevlidir. İdarece tahsil edilmesi gereken vergiler idarenin sorumluluğundadır.

Bu bağlamda uzmanlık gerektiren ihale sistemiyle ilgili idarece görevlendirilecek kişilere bu alanla ilgili gerekli eğitimler verilmelidir. İhale uygulayıcılarının vergi mevzuatı hususunda tereddüde düştüğü hususlarda mutlaka vergi idaresinden Özelge talep etmeleri ve gelecek cevaba göre hareket etmeleri gerekmektedir. Kamu ihalelerinin rakamsal büyüklüğü dikkate alındığında sayılan hususlar yerine getirilirse kamu kaynağında artışa engel olma hali ortadan kaldırılabilecektir.

KAYNAKÇA

- Akın, Y. N. (2018). İlga Hükümler Çerçevesinde 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu'nun Düzenleme Alanı Hakkında Bir Değerlendirme. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*(12), 1-61. <https://doi.org/10.18771/mdergi.496739>
- Ayverdi, İ. (2006), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, C. 2, 2. Baskı, Kubbealtı Neşriyat, s. 1360.
- Bağlı, M. S. (2012), "Teorik ve Tarihsel Açından Bütçe Hakkı", *Yasama Dergisi*, Ocak-Şubat-Mart-Nisan, Sayı 20.
- Bilici, N., (2012), "Vergi Hukuku", Seçkin Yayınevi, 29.baskı, Ankara.
- İmamoğlu, M. Y., ve Özbilgin, İ. G. (2012). Türkiye'de Elektronik Kamu İhale Sisteminde Kurumsal Yönetim ve Birlikte Çalışabilirliğin Önemi. *Bilgi Ekonomisi Ve Yönetimi Dergisi*, 7(1), 20-34.
- Konukman, A., (2016), "Türkiye'de Bütçe Hakkının Kullanımı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* (1), ss.23- 65.
- McAfee, R. P. ve McMillan, J., (1992), "Bidding Rings", P. Klemperer (der.), *The Economic Theory of Auctions I içinde*, An Elgar Reference Collection, UK, Cambridge, 55: 640-660.
- Pehlivan, O.(2019). *Vergi Hukuku*, Celepler Yayınevi, Trabzon.
- Seyhan, S. (2018). 4734 sayılı kamu ihale kanunu kapsamındaki ihalelerin idari ve yargısal denetimi, [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi], YÖK Tez Merkezi.
- www.gib.gov.tr Erişim Tarihi: 25.08.2024.
- www.kik.gov.tr Erişim Tarihi: 11.09.2024.
- www.sayistay.gov.tr Erişim Tarihi: 01.09.2024.